

Äldrepolitiken – Uppföljning av den nationella handlingsplanen och förslag angående kommunernas äldreomsorg

Sammanfattning

I betänkandet behandlas dels regeringens skrivelse 2002/03:30 Uppföljning av den Nationella handlingsplanen för äldrepolitiken, dels 34 motionsyrkanden med anledning av skrivelsen, dels Riksdagens revisorers förslag 2002/03:RR4 angående nationella mål i kommunernas äldreomsorg, dels 14 motionsyrkanden med anledning av förslagen och dels ett 80-tal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2002.

Utskottet noterar att regeringen avser att initiera en översyn och utvärdering av äldreomsorgen. Utskottet delar regeringens bedömning att det är angeläget att äldreomsorgens förutsättningar att erbjuda en god vård med hög tillgänglighet nu ses över och att förändringar genomförs vid behov.

Ett enigt utskott ställer sig bakom Riksdagens revisorers förslag om ett åtgärdsprogram för det rättsliga åtagandet för de äldre. Utskottet anser det oacceptabelt i en rättsstat att gynnande domstolsavgöranden som beslutats i laga ordning inte respekteras och att kommunala beslut inte verkställs. Utskottet anser att regeringen inte längre bör avvakta med insatser mot huvudmännens bristande verkställighet och oriktiga biståndsbeslut. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder, på kortare och på längre sikt. Vad utskottet anfört med bifall till Riksdagens revisorers förslag 4.2.1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet delar också Riksdagens revisorers bedömning att Socialstyrelsens normerande roll bör stärkas och att det är väsentligt att regeringen aktivt följer upp att styrelsens vidgade mandat leder till att äldreomsorgens nationella mål förs ut och följs upp. Vad utskottet anfört med bifall till Riksdagens revisorers förslag 4.2.4 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Slutligen anser utskottet också att tillsynen behöver skärpas ytterligare. Socialstyrelsen bör inom ramen för den nationella tillsynen utveckla gemensamma indikatorer över några viktiga kvalitetsaspekter samt inriktningen av äldreomsorgens insatser. Regeringen bör hålla riksdagen underrättad om resultatet. Vad utskottet anfört med bifall till Riksdagens revisorers förslag 4.2.5 om att stärka tillsynen och med avslag på motioner bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Övriga förslag från Riksdagens revisorer och samtliga motioner avstyrks främst med hänvisning till pågående arbete och gällande regleringar på området.

I betänkandet finns 53 reservationer och 8 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	3
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	5
Redogörelse för ärendet	11
Ärendet och dess beredning	11
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	11
Riksdagens revisorers förslag i huvudsak	12
Utskottets överväganden	14
Äldrepolitikens mål och inriktning m.m.	14
Riksdagens revisorers förslag.....	14
Motioner.....	15
Tidigare behandling m.m.	19
Regeringens skrivelse.....	22
Utskottets ställningstagande	23
Kvalitetsarbete i äldreomsorgen m.m.	26
Riksdagens revisorers förslag.....	26
Motionerna	26
Regeringens skrivelse.....	29
Bakgrund, tidigare behandling m.m.	30
Utskottets ställningstagande	32
Tillsynsverksamheten m.m.....	34
Riksdagens revisorers förslag.....	34
Motionerna	34
Regeringens skrivelse.....	35
Tidigare behandling.....	37
Utskottets ställningstagande	37
Personalförsörjningen m.m.	38
Motionerna	38
Regeringens skrivelse.....	39
Tidigare behandling.....	40
Utskottets ställningstagande	40
Demensvård m.m.	42
Motionerna	42
Regeringens skrivelse.....	43
Utskottets ställningstagande	43
Hemtjänst	44
Motionerna	44
Tidigare behandling m.m.	45
Utskottets ställningstagande	46
Äldres ekonomi, maxtaxan m.m.....	46
Motionerna	46
Regeringens skrivelse.....	47

Bakgrund och tidigare behandling	47
Utskottets ställningstagande	48
Folkhälsoinsatser	49
Motionerna	49
Bakgrund och tidigare behandling	50
Regeringens skrivelse	50
Utskottets ställningstagande	51
Anhörigstöd	51
Motionerna	51
Regeringens skrivelse	53
Bakgrund och tidigare behandling	54
Utskottets ställningstagande	54
Tandvård	55
Motion	55
Regeringens skrivelse	55
Utskottets ställningstagande	56
Vård i livets slutskede	56
Motion	57
Regeringens skrivelse	57
Utskottets ställningstagande	57
Skrivelsen i övrigt	57
Reservationer	58
Särskilda yttranden	85
Bilaga:	
Förteckning över behandlade förslag	87

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Ytterligare mål för äldrepolitiken

Riksdagen avslår motion 2002/03:So444 yrkande 1.

Reservation 1 (c)

2. Utvärdering av äldreomsorgen

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So10 yrkande 6 och 2002/03:So19 yrkandena 1 och 18.

Reservation 2 (m)

3. Inriktningen av äldrepolitiken

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So10 yrkandena 1, 3 och 4, 2002/03:So11 yrkande 2, 2002/03:So18 yrkandena 1, 3 och 9, 2002/03:So19 yrkandena 3 och 5, 2002/03:So202, 2002/03:So239 yrkandena 1 och 2, 2002/03:So273, 2002/03:So316 yrkande 1, 2002/03:So358 yrkande 8, 2002/03:So408 yrkandena 3 och 10, 2002/03:So444 yrkandena 2, 7 och 8, 2002/03:So460 yrkandena 1, 2, 12 och 14, 2002/03:So501 och 2002/03:So505.

Reservation 3 (m)

Reservation 4 (fp)

Reservation 5 (kd)

Reservation 6 (v)

Reservation 7 (c)

Reservation 8 (mp)

4. Det rättsliga åtagandet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 1.

5. Resursanvändningen

Riksdagen avslår Riksdagens revisorers förslag punkt 2.

Reservation 9 (m, fp, c)

6. Specialdestinerade statsbidrag

Riksdagen avslår Riksdagens revisorers förslag punkt 3.

Reservation 10 (m, fp, kd, c)

7. Äldreboenden

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So266, 2002/03:So310 och 2002/03:So460 yrkande 13.

Reservation 11 (kd)

8. Rätten att flytta

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So10 yrkande 2 och 2002/03:So239 yrkande 3.

Reservation 12 (m)

9. Konkurrensutsättning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So12 yrkande 1, 2002/03:So404 yrkande 3 och 2002/03:So408 yrkande 13.

Reservation 13 (v)

10. Tillgänglighet till samhällelig service

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So408 yrkande 5 och 2002/03:So460 yrkande 15.

Reservation 14 (v)

11. Socialstyrelsens normerande roll

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 4 och avslår motion 2002/03:So12 yrkande 4.

12. Minimikrav, värdighetsgaranti m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So12 yrkande 3, 2002/03:So18 yrkande 5, 2002/03:So408 yrkandena 1, 2 och 4, 2002/03:So460 yrkande 9 och 2002/03:So509 yrkande 14.

Reservation 15 (fp)

Reservation 16 (v, mp)

Reservation 17 (kd)

13. Kvaliteten i de medicinska insatserna

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So18 yrkandena 6, 12 och 13, 2002/03:So19 yrkandena 2 och 7, 2002/03:So358 yrkande 10 och 2002/03:So460 yrkande 6.

Reservation 18 (m)

Reservation 19 (fp)

Reservation 20 (kd)

14. Uppsökande verksamhet

Riksdagen avslår motion 2002/03:So19 yrkande 14.

Reservation 21 (m)

15. Vårdgaranti

Riksdagen avslår motion 2002/03:So19 yrkande 6.

Reservation 22 (m, fp, kd, c)

16. Institut för medicin och hälsa

Riksdagen avslår motion 2002/03:So19 yrkande 11.

Reservation 23 (m)

17. Förstärkt tillsyn

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 5 och avslår motionerna 2002/03:So10 yrkande 5, 2002/03:So18 yrkande 4 och 2002/03:So19 yrkande 4.

Reservation 24 (m)

18. Lex Sarah

Riksdagen avslår motion 2002/03:So408 yrkande 11.

Reservation 25 (v)

19. Demensombudsman

Riksdagen avslår motion 2002/03:So303.

Reservation 26 (kd)

20. Domstolstrots

Riksdagen avslår motion 2002/03:So10 yrkande 8.

Reservation 27 (m)

21. Personalförsörjningen

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So18 yrkande 2, 2002/03:So19 yrkande 9, 2002/03:So358 yrkande 13 och 2002/03:So444 yrkande 10.

Reservation 28 (m)

Reservation 29 (kd, c)

Reservation 30 (fp)

22. Fortbildning för arbetsledare och biståndsbedömare

Riksdagen avslår motion 2002/03:So11 yrkande 1.

Reservation 31 (kd)

23. Kompetensutveckling

Riksdagen avslår motion 2002/03:So19 yrkande 10.

Reservation 32 (m)

24. Vård av demenssjuka

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So246, 2002/03:So408 yrkande 9 och 2002/03:So460 yrkande 7.

Reservation 33 (v, mp)

25. Rättsskydd för dementa

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So10 yrkande 7, 2002/03:So12 yrkande 2, 2002/03:So258, 2002/03:So296 yrkande 14 och 2002/03:So408 yrkande 8.

Reservation 34 (m, fp, kd, c)

Reservation 35 (v, mp)

26. Viss hemtjänst utan biståndsprövning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So18 yrkande 11, 2002/03:So358 yrkande 7, 2002/03:So390 och 2002/03:So444 yrkande 6.

Reservation 36 (fp)

Reservation 37 (c)

27. Avdragsrätt för hushållsnära tjänster

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So19 yrkande 13, 2002/03:So316 yrkande 3 och 2002/03:So460 yrkande 11.

Reservation 38 (m)

28. Maxtaxan inom äldreomsorgen

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So19 yrkande 15, 2002/03:So233, 2002/03:So301, 2002/03:So444 yrkande 4 och 2002/03:So460 yrkande 4.

Reservation 39 (m, fp, kd, c)

29. Bostadstillägg till pensionärer

Riksdagen avslår motion 2002/03:So18 yrkande 10.

Reservation 40 (fp)

30. Fallolyckor m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So356, 2002/03:So358 yrkande 11, 2002/03:So444 yrkande 5 och 2002/03:So481.

Reservation 41 (fp)

Reservation 42 (c)

31. Kostfrågor inom äldreomsorgen

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So19 yrkande 8, 2002/03:So408 yrkande 6 och 2002/03:Ub293 yrkandena 1 och 2.

Reservation 43 (m, fp, c)

Reservation 44 (v, mp)

32. Anhörigstöd

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So18 yrkande 7, 2002/03:So19 yrkande 12, 2002/03:So20 yrkandena 1 och 2, 2002/03:So260 yrkande 3, 2002/03:So408 yrkande 12, 2002/03:So470 yrkande 3, 2002/03:So477 yrkandena 1, 2 och 5 samt 2002/03:So508 yrkandena 1–4.

Reservation 45 (fp, c)

Reservation 46 (m)

Reservation 47 (kd)

Reservation 48 (v)

33. Hemvårdsbidrag m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So477 yrkandena 3, 4 och 6 samt 2002/03:So508 yrkande 5.

34. Hemsjukvård

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So260 yrkande 2 och 2002/03:So470 yrkande 2.

Reservation 49 (fp)

35. Ändring av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So20 yrkande 3 och 2002/03:So508 yrkande 8.

Reservation 50 (kd)

36. Bidrag till anhörigorganisationer

Riksdagen avslår motion 2002/03:So18 yrkande 8.

Reservation 51 (fp, c)

37. Tandvård

Riksdagen avslår motion 2002/03:So19 yrkande 16.

Reservation 52 (m)

38. Vård i livets slutskede

Riksdagen avslår motion 2002/03:So19 yrkande 19.

Reservation 53 (m, fp, kd, c)

39. Regeringens skrivelse 2002/03:30

Riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Stockholm den 13 mars 2003

På socialutskottets vägnar

Charline Pålsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Charline Pålsson (kd), Kristina Zakrisson (s), Margareta Israelsson (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Conny Öhman (s), Catherine Persson (s), Carl-Axel Johansson (m), Marina Pettersson (s), Kenneth Johansson (c), Christer Engelhardt (s), Anne Marie Brodén (m), Elina Linna (v), Kerstin-Maria Stalin (mp), Martin Nilsson (s), Gunilla Wahlén (v) och Marita Aronson (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I juni 1998 antog riksdagen regeringens förslag Nationell handlingsplan för äldrepolitiken för åren 1999–2001 (prop. 1997/98:113, 1997/98:SoU24, rskr. 1997/98:307). Syftet med handlingsplanen var att skapa en nationell samling och enighet kring nationella mål och inriktning för äldrepolitiken samt en långsiktig strategi inklusive ett flertal konkreta insatser.

För att finansiera denna satsning föreslog regeringen förstärkningar med 300 miljoner kronor årligen under tre år. Dessutom föreslog regeringen i propositionen Bostadspolitik för hållbar utveckling (prop. 1997/98:119) att 400 miljoner kronor skulle anslås för att påskynda utbyggnaden av äldrebo-städer samt för att höja standarden i befintliga bostäder och andra lokaler för äldre.

Riksdagen antog regeringens förslag och avsatte medel i den ekonomiska vårpropositionen för år 1998 (prop. 1997/98:150).

I detta betänkande behandlas regeringens skrivelse 2002/03:30 Uppföljning av den Nationella handlingsplanen för äldrepolitiken där regeringen redogör för hur arbetet med att genomföra den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken utvecklas och 34 motionsyrkanden med anledning av skrivelsen.

Vidare behandlas Riksdagens revisorers förslag 2002/03:RR4 Nationella mål i kommunernas äldreomsorg och 14 motionsyrkanden med anledning av förslaget.

Slutligen behandlas ett 80-tal motionsyrkanden om äldrefrågor från den allmänna motionstiden 2002.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen 2002/03:30 Uppföljning av den Nationella handlingsplanen för äldrepolitiken redogör regeringen för hur arbetet med att genomföra den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken utvecklats. Regeringen redovisar vilka åtgärder som gjorts inom de bristområden som prioriterades inom ramen för handlingsplanen, de särskilda satsningar som gjordes på nya initiativ och försöksverksamheter samt vad som i övrigt utvecklats inom äldrepolitiken. Slutligen görs en sammanfattning av hittills uppnådda resultat av genomförandet av handlingsplanen.

Syftet med skrivelsen är att ge riksdagen en rapport om utvecklingen inom de bristområden som prioriterades inom ramen för den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken samt hur övriga frågor som berör äldre har utvecklats.

Regeringen anför att den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken har bidragit till en positiv utveckling inom en mängd områden som berör äldre. Av stor ekonomisk betydelse för den enskilde som är beroende av samhällets vård och omsorg är införandet av maxtaxan och införandet av äldreförsörjningsstödet.

De äldres rättssäkerhet har stärkts genom flera lagändringar och en ökad tillsyn via Socialstyrelsen och länsstyrelserna. En ytterligare förstärkning görs dessutom genom införandet av 100 äldreskyddsombud fr.o.m. år 2003.

De särskilda stimulansbidragen till fortbildning av arbetsledare och biståndsbedömare har fallit väl ut och satsningen fortsätter under år 2002. Stimulansbidragen till uppsökande verksamhet och utveckling av anhörigstöd har varit särskilt framgångsrika och bl.a. givit effekter på personalens bemötande och kompetens.

Kvalitetsarbetet inom äldreomsorgen har tagit fart och de flesta kommuner är engagerade i frågan. Läkarmedverkan i särskilda boenden har förbättrats sedan handlingsplanens början, men huvudmännen behöver fortsätta att utveckla samverkan kring bl.a. rehabilitering för äldre.

Befolkningssammansättningen, de offentliga finanserna, situationen på arbetsmarknaden och andra förhållanden i samhället genomgår en kontinuerlig förändring. Även vård- och omsorgsbehoven hos äldre personer förändras. Det är angeläget att samhällets insatser för äldre i behov av vård och omsorg utvecklas i takt med dessa förändringar. Under 1990-talet gav ädelreformen kommuner och landsting ökade förutsättningar att erbjuda äldre personer en vård och omsorg anpassade efter den tidens förhållanden. Framtiden kommer att ställa delvis nya och ökade krav på samhällets insatser. En god vård och omsorg för äldre, solidariskt finansierad via skattemedel, utgör en hörnsten i välfärdspolitiken. Det är angeläget att äldreomsorgens förutsättningar att erbjuda en god vård och omsorg med hög tillgänglighet nu ses över och att förändringar vid behov genomförs. Regeringen avser därför att initiera en översyn och utvärdering av äldreomsorgen med en sådan inriktning.

Riksdagens revisorers förslag i huvudsak

Riksdagens revisorer har på eget initiativ granskat statens styrning av kommunernas äldreomsorg. Granskningen är ett led i en bredare satsning i syfte att inom olika politikområden granska hur nationella mål genomförs i kommunernas verksamhet samt effekterna av den statliga styrningen. Med denna inriktning har revisorerna även granskat livsmedelstillsynen och skolområdet. Dessa ämnen har utvecklats i form av tre separata granskningar. Revisorerna redovisar att de har för avsikt att senare redovisa en mera samlad bedömning i fråga om statens styrning av verksamheter som genomförs i kommunerna.

Revisorerna konstaterar att förutsättningarna för kommunernas äldreomsorg har förändrats kraftigt under 1990-talet. De förändrade förutsättningarna är en följd av både demografiska förändringar och strukturella förändringar inom

hälso- och sjukvården under 1990-talet. De demografiska förändringarna medför en ökad vårdtyngd inom äldreomsorgens målgrupper. Samtidigt har förändringarna till följd av ädelreformen samt omstruktureringar och effektiviseringar inom hälso- och sjukvården medfört ytterligare krav och ekonomiska påfrestningar på äldreomsorgen. Under granskningen har revisorerna konstaterat att de äldres lagliga rättigheter och de nationella mål som riksdagen har markerat är allvarligt åsidosatta.

Revisorerna föreslår mot bakgrund av granskningen att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs om

- ett åtgärdsprogram för det rättsliga åtagandet för de äldre (avsnitt 4.2.1),
- att analysera resursanvändningen (avsnitt 4.2.2),
- att visa återhållsamhet med specialdestinerade statsbidrag (avsnitt 4.2.3),
- att stärka Socialstyrelsens normerande roll (avsnitt 4.2.4), samt
- att stärka tillsynen (avsnitt 4.2.5).

Utskottets överväganden

Äldrepolitikens mål och inriktning m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om inriktningen av äldrepolitiken m.m. Utskottet hänvisar till de nationella målen för äldrepolitiken och till Äldreberedningens arbete. Riksdagen bör med bifall till Riksdagens revisorers förslag punkt 1 angående ett åtgärdsprogram för det rättsliga åtagandet som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört. Riksdagen bör avslå Riksdagens revisorers förslag, punkterna 2 och 3, om att analysera resursanvändningen och att visa återhållsamhet med specialdestinerade statsbidrag. Riksdagen bör avslå motioner om utvärdering av äldreomsorgen, om äldreboenden, om rätten att flytta, om konkurrensutsättning och om tillgänglighet till samhälls service. Utskottet hänvisar till pågående arbete och gällande regleringar.

Jämför reservationerna 1 (c), 2 (m), 3 (m), 4 (fp), 5 (kd), 6 (v), 7 (c), 8 (mp), 9 (m, fp, c), 10 (m, fp, kd, c), 11 (kd), 12 (m), 13 (v) och 14 (v).

Riksdagens revisorers förslag

Revisorerna föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna anfört i avsnitt 4.2.1 om ett åtgärdsprogram för det rättsliga åtagandet gentemot de äldre.

Under granskningen av äldreomsorgen har revisorerna konstaterat att de äldres lagliga rättigheter och de nationella mål som riksdagen nyligen markerat är allvarligt åsidosatta. Med ca 2 800 gynnande biståndsbeslut som inte har verkställts enligt gällande reglering och ca 2 000 felaktigt fattade beslut är problemet av den omfattningen att detta måste betraktas som ett systemfel. Problemen hänförs i stor utsträckning till brist på platser inom äldreboendet. Revisorerna har förståelse för att bristande tillgång på fysiska anläggningar kan skapa problem i beslutssituationer av akut karaktär. Men de anser att dagens situation är oacceptabel. I den aktuella situationen bör regeringen inte längre avvakta med insatser mot huvudmännens bristande verkställighet och oriktiga biståndsbeslut. Regeringen bör redovisa förslag till åtgärder, på kortare och på längre sikt, till riksdagen. Åtgärderna kan omfatta både kommunernas egen kontroll och olika åtgärder från statens sida för att tydliggöra och kontrollera samhällets åtagande för de äldre.

Revisorerna föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager vad revisorerna anfört i avsnitt 4.2.2 om att analysera resursanvändningen.

Revisorerna konstaterar att de rättsliga instanserna tydligt anger att brist på resurser inte är skäl att neka medborgarna deras lagliga rättigheter. Revisorerna konstaterar också att granskningen har visat på avsevärda skillnader i hur mycket och på vilket sätt äldreomsorgen har byggts ut i landets olika delar. Skillnaderna har inte kunnat förklaras med vare sig demografi eller skattekraft. Också skillnaderna i kostnader för olika insatser är avsevärda. Dessa skillnader tyder på att olika typer av hjälpinsatser kan vara möjliga även för likartade hjälpbehov. Revisorerna menar att det behövs ingående analyser av resurser och resursanvändning inom äldreomsorgen i kommuner av olika slag och med olika befolkningsunderlag. Resultatet av dessa analyser bör ligga till grund för en diskussion om hur de tillgängliga resurserna inom kommunernas äldreomsorg bättre kan tas till vara i enlighet med socialtjänstlagens och kommunallagens bestämmelser. Revisorerna framhåller även vikten av att ett sådant underlag finns tillgängligt i diskussioner om alternativa former för finansiering och drift inom äldreomsorgen. Ytterligare en fråga är i vilken utsträckning dagens inriktning på äldreomsorgen överensstämmer med riksdagens uttalade mål om en generell välfärd samt kvarboendepincipen, anför de. En viktig förutsättning för analyser av detta slag är att den nationella statistiken förbättras och blir mer jämförbar över tiden såväl centralt som lokalt.

Revisorerna föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager vad revisorerna anför i avsnitt 4.2.3 om att visa återhållsamhet med specialdestinerade statsbidrag.

Revisorerna konstaterar att trots de nya stödformer som införts mellan staten och kommunerna har specialdestinerade statsbidrag med olika villkor ökat under 1990-talets senare del. Inom äldreomsorgen har dessa bidrag varit förhållandevis få. De bidrag som har förekommit har också varit av mycket begränsad omfattning i förhållande till insatsernas totala kostnader. Under granskningsarbetet och remissbehandlingen av granskningsrapporten har främst kommunerna varit kritiska till dessa statsbidrag. Argumenten är att det är svårt att avstå från bidragen samtidigt som de binder upp och konserverar verksamheten. Bidragsvillkoren kan även komma i konflikt med kommunernas egna prioriteringar och planer.

Motioner

I motion *So10* av *Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m)* begärs tillkännagivanden om brister inom äldreomsorgen (*yrkande 1*) och om att reformer för valfrihet, alternativ och kvalitet införs i äldreomsorgen (*yrkande 3*). Vidare yrkas att riksdagen beslutar att socialtjänstlagen utformas så att rätten att flytta till annan kommun garanteras (*yrkande 2*). Riksdagen bör vidare begära dels att regeringen lägger fram förslag till ändring i socialtjänstlagen innebärande ökad valfrihet genom en nationellt samordnad äldrepeng (*yrkande 4*), dels att regeringen tillsätter en utredning om äldreomsorgens framtida finansiering (*yrkande 6*). Motionärerna instämmer i revisorernas kritik och menar att de många brister och fel som redovisas är en indikation på att det finns grova

systemfel i dagens äldreomsorg. Rätten till fri bosättning fungerar inte enligt en utvärdering som Socialstyrelsen har gjort. Motionärerna anför att med en statlig äldrepening kommer äldre att kunna flytta vart de vill i landet utan ny biståndsansökan. Med en statlig äldrepening garanteras valfrihet, mångfald och kvalitet. Mångfald i vården stärker inflytandet för äldre samtidigt som vårdens innehåll utvecklas. En ökad valfrihet kommer att leda till konkurrens mellan arbetsgivare inom äldreomsorgen. Det kommer att leda till en bättre arbetsmiljö för de anställda, och därigenom kommer fler i framtiden att välja vården som yrkesbana. Motionärerna anser det angeläget att en parlamentarisk beredning snarast tillsätts med uppgift att komma med förslag på hur äldreomsorgens finansiering långsiktigt skall lösas för att, likt pensionsuppbyggnaden, söka en uppbyggnad som håller över tid och över val. De anser att staten i stället för kommunerna skall stå för finansieringsansvaret av omsorgen.

I *motion So19 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om en utvärdering av ädelreformen (*yrkande 1*). Motionärerna anför att när reformen beslutades varnade moderaterna för att gränsdragningen mellan landsting och kommuner skulle komma att skapa allvarliga problem. Motionärerna vidhåller denna kritik och kräver en genomgripande översyn av reformens för- och nackdelar. De begär också tillkännagivanden om ökad valfrihet för äldre (*yrkande 3*) och om äldres inflytande över vården och omsorgen (*yrkande 5*). Detta kan tillgodoses genom införande av en äldrepening, vilket också garanterar rätten att flytta. Vidare begärs tillkännagivande om nödvändigheten av att lösa äldreomsorgens finansiering på sikt (*yrkande 18*).

I *motion So202 av Sten Tolgfors (m)* begärs tillkännagivanden dels om införandet av en statlig äldrepening, som ger alla äldre rätt att välja äldreboende (*yrkande 1*), dels om etableringsfrihet för äldreboenden (*yrkande 2*).

I *motion So239 av Inger René och Anita Siden (båda m)* begärs tillkännagivande vad i motionen anförts om avsaknad av valfrihet och om brister i äldreomsorgen (*yrkande 1*). Motionärerna begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i socialtjänstlagen innebärande en ökad valfrihet genom en nationellt samordnad äldrepening (*yrkande 2*). Vidare begär de att riksdagen beslutar att socialtjänstlagen utformas så att rätten att flytta till annan kommun garanteras (*yrkande 3*).

I *motion So316 av Anna Lilliehöök (m)* begärs tillkännagivande om att en statlig äldrepening bör införas (*yrkande 1*).

I *motion So18 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om äldrevårdens beroende av att skatter och socialförsäkringssystem gör det lönande att arbeta (*yrkande 1*). Ingen social trygghet kan finnas utan stabil grund i starkt näringsliv och sund samhällsekonomi. Det skall löna sig att arbeta. Om inte skatter och sociala trygghetssystem lämnar plats för att upprätthålla arbetets värde blir det inte nog med villiga att anställa inom vård och omsorg, anför motionärerna. Vidare yrkar de att regeringen återkommer med förslag till ändring av socialtjänstlagen så att valfrihetsprincipen skrivs in i denna lag såvitt avser hemtjänst och särskilt boende för äldre (*yrkande 9*). Det behövs en förbättrad valfrihet så att det stöd kommunen godkänt får användas

hos valfri kvalitetsgodkänd vårdgivare – kommunal eller icke-kommunal, anför motionärerna.

Också i *motion So358 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkas att regeringen återkommer med förslag till ändring av socialtjänstlagen som innebär att valfrihetsprincipen skrivs in i denna lag såvitt avser hemtjänst och särskilt boende för äldre (*yrkande 8*). Motionärerna anför att meningen med förslaget är att trygga kvaliteten och göra hemtjänstverksamheten mer lockande och omväxlande för dem som kan tänka sig att arbeta där, som anställda eller som företagare. Det är bara genom att vara lyhörda gentemot de enskildas önskemål som omsorgsgivarna kan känna sig säkra på att det finns inkomster i form av medföljande ”peng” från kommunen.

I *motion So11 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om en prioriteringsutredning (*yrkande 2*). Motionärerna anför att kommunerna behöver få vägledning om vilka värderingar som skall gälla vid prioriteringsbeslut. Den prioriteringsutredning som genomfördes rörande hälso- och sjukvården (SOU 1995:5) bör kunna fungera som förebild.

I *motion So460 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivanden dels om behovet av en medveten strategi för att möta det demografiskt förändrade samhällets nya behov (*yrkande 1*), dels om vikten av att genom aktiva åtgärder och attitydpåverkan stärka de äldres delaktighet och inflytande i samhället (*yrkande 2*). Motionärerna anför att den växande andelen äldre bör betraktas som ett gemensamt samhällsansvar och som en resurs att ta till vara. Äldre behöver vara representerade i beslutande församlingar för samhällsliv, och olika verksamheter skall utformas så att de svarar mot äldres behov och önskemål. Vidare begärs tillkännagivanden om att stimulera nya former för äldreboenden (*yrkande 13*) och om att stärka den enskildes möjligheter att välja utförare av vård, omsorg och service (*yrkande 14*). Motionärerna anför att det krävs en medveten bostadsplanering från samhällets sida för att möta den växande andelen äldre och deras behov. Mångfald och innovationer skall stimuleras på detta område. Kvarboende skall förlängas genom bostadsanpassningsbidrag. Nästa steg kan vara seniorboende. Ett sätt att hitta andra former för äldreomsorgen är, enligt motionärerna, att släppa in producent- och konsumentkooperativ i planeringen och vid tillkomsten av nya enheter. Den enskildes möjlighet att välja utförare skall stärkas. Konkurrensutsättningen måste dock präglas av mycket strikt kvalitetskontroll och fortlöpande uppföljning och utvärdering.

I *motion So266 av Sven Brus (kd)* begärs tillkännagivande om behovet av fler vårdplatser inom kommunernas särskilda boendeformer för äldre.

I *motion So12 av Ingrid Burman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om att regeringen bör överväga ett stopp för fortsatt konkurrensutsättning av äldreomsorgen (*yrkande 1*). Motionärerna anför att stopp för fortsatt konkurrensutsättning och försäljning av äldreomsorgen till vinstdrivande företag bör övervägas mot bakgrund av oklarheter vad gäller konsekvenser av såväl ekonomisk som vårdkvalitativ karaktär. Det finns därutöver en demokratisk aspekt som berör de äldres möjligheter till insyn och möjlighet till påverkan i sam-

band med konkurrensutsättning. Enligt de regler som är gällande är konkurrensutsättning förenad med en strikt sekretess som omöjliggör för den berörda att aktivt delta och påverka.

Också i *motion So408 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om ett förbud mot konkurrensutsättning och utförsäljning av verksamheter inom äldreomsorgen till vinstdrivande företag (*yrkande 13*).

Även i *motion So404 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om att utreda möjligheterna för ett stopp för konkurrensutsättning och privatisering av äldreomsorgen (*yrkande 3*).

I *motion So408 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om en uppföljning av de äldres rätt till ett aktivt liv enligt socialtjänstlagen (*yrkande 3*). Motionärerna anför att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att kartlägga hur och i vilken omfattning kommunerna säkerställer de äldres rätt till en aktiv och meningsfull tillvaro.

I *motion So444 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om att förstärka målen för äldrepolitiken till ett mer individbaserat förhållningssätt (*yrkande 1*). Tillkännagivande begärs också om att utveckla former för ökad delaktighet för de äldre (*yrkande 2*). Ett sätt att nå ökad delaktighet för de äldre är medborgarpaneler och uppsökande verksamhet från de lokala myndigheterna, anför motionärerna. Vidare begärs tillkännagivande om förslag på hur volontärer kan bli verksamma inom skola, vård och omsorg (*yrkande 7*). Motionärerna anför att samverkan mellan offentlig och ideell sektor är viktigt för att kunna erbjuda bästa tänkbara och effektivaste vård, omsorg och service. Socialstyrelsen bör därför ges direktiv om att uppmuntra volontärverksamhet.

I *motion So273 av Kerstin Lundgren (c)* begärs tillkännagivande om en framtidsinriktad kartläggning av hur äldre människor lever samt hur systemen möjliggör aktivt åldrande och självbestämmande.

I *motion So310 av Lars-Ivar Ericson (c)* begärs tillkännagivande om att skapa trygghetsboende för våra äldre.

Frågan om ny teknik och andra samhällsförändringar tas upp i två motioner. I *motion So460 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om att beakta de äldres speciella behov av närhet till samhällets service (*yrkande 15*). Den offentliga servicen och många kommersiella verksamheter genomgår en strukturomvandling som begränsar tillgängligheten för vissa grupper. Motionärerna anser att de äldre borde beaktas bättre vid samhällsplaneringen.

I *motion So408 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om konsekvenser för äldre vid införandet av ny teknik och andra samhällsförändringar (*yrkande 5*). För att främja äldres hälsa krävs en ökad kunskap, medvetenhet och analys vid all samhällsplanering om vad som konstituerar en hälsosam miljö för äldre, anför motionärerna.

Flera motioner tar upp frågan om situationen för äldre invandrare. I *motion So18 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om att utvecklings- och kvalitetsarbete inom äldreomsorgen även skall inriktas på kunskaper i finska och andra minoritets- och invandrarspråk (*yrkande 3*). Motionärer-

na anför att det är viktigt att det finns personal som har kunskaper i de språk som äldre talade som barn. Därför bör sådan personal rekryteras och vidareutbildas.

I *motion So460 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om att beakta de äldre invandrarnas speciella förhållanden i äldreomsorgen (*yrkande 12*). Motionärerna anför att en mycket viktig kvalitets- och trygghetsfråga är tillgång till personal som talar det egna hemspråket. Vidare krävs respekt för kulturella och religiösa traditioner så långt som det är acceptabelt i förhållande till de grundvärderingar som gäller i den svenska vården.

I *motion So408 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om uppföljning av minoritetsspråkens ställning i äldreomsorgen (*yrkande 10*). Motionärerna anför att de vet av erfarenhet att äldreomsorgen kan organiseras så att behovet av språk- och kulturkompetens uppnås utan högre kostnader. Socialstyrelsen bör därför göra en översyn av hur äldreomsorgen uppfyller åtaganden vad gäller minoritetsspråken och för andra äldre med annat modersmål än svenska.

I *motion So444 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om anpassning av äldreomsorgen för människor med utländsk bakgrund (*yrkande 8*). Motionärerna anför att äldreomsorgen kommer att behöva anpassas efter att en högre andel människor med olika språklig och kulturell bakgrund kommer att behöva hjälp. Äldreboenden behöver byggas upp på språklig grund. Rekrytering av vårdpersonal med olika kulturell kompetens blir viktig för att öka kunskapen om skillnader i synen på åldrande och död.

I *motion So501 av Nikos Papadopoulos och Paavo Vallius (båda s)* begärs tillkännagivande om kommunal äldreomsorg för personer med utländsk härkomst. För att påskynda och underlätta utvecklingen anser motionärerna att regeringen skall upprätta riktlinjer för hur kommunerna skall gå till väga för att anordna äldreomsorg och rehabilitering för äldre invandrare samt hur landstingen skall anordna hälso- och sjukvård för målgruppen i hela landet.

Äldre homo- och bisexuellas särskilda behov i äldreomsorgen tas upp i *motion So505 av Anita Johansson m.fl. (s)*. Motionärerna begär tillkännagivande i frågan. De anför att många äldre har växt upp under en samhällstid då homosexualitet varit förbjuden och fördomarna starka. Arbetet och uppmärksamheten kring äldre homo- och bisexuellas välbefinnande är därför lika viktigt som för yngre.

Tidigare behandling m.m.

Utskottet behandlade senast frågor om mål och inriktning av äldrepolitiken såsom äldres valfrihet, alternativa driftsformer, äldrepeng m.m. i *betänkande 2001/02:SoU12*. Utskottet anförde bl.a. följande (s. 16–17):

Utskottet står bakom de nationella målen för äldrepolitiken som beslutades våren 1998. Äldre skall kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet

oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg. Utskottet avstyrker därmed motion So239 (c) yrkande 1 med förslag om ytterligare mål. ---

Utskottet vidhåller att det är angeläget att den enskilde ges möjlighet att själv bestämma över sin livssituation och det sätt på vilket omsorgen ges. Inte minst Sveriges alltmer mångkulturella karaktär reser nya krav på att utforma äldreomsorgen med hänsyn till människors olika språk och kultur. Utskottet konstaterar att den parlamentariska Äldreberedningen Senior 2005 har i uppgift att skapa förutsättningar för en långsiktig utveckling av äldrepolitiken bl.a. avseende äldres inflytande och delaktighet i beslutsprocesser och i samhällslivet. Äldreberedningen har också i uppdrag att särskilt beakta genderperspektivet liksom det ökande antalet äldre med utländsk bakgrund och de konsekvenser detta kan medföra. Motionerna --- avstyrks.

Utskottet vidhåller att det inte bör införas någon äldrepeng. Motionerna --- avstyrks därmed. Utskottet vidhåller också att det inte bör tillsättas någon utredning om obligatorisk äldrevarðsförsäkring. Motion --- avstyrks.

Många äldre deltar aktivt i föreningsliv och frivilligverksamheter liksom i politiska organisationer. Utskottet vill betona betydelsen av såväl pensionärsorganisationernas arbete som pensionärsrådets. Det ankommer på kommuner och landsting att utveckla pensionärsrådets verksamhet ytterligare och att bättre ta till vara den kunskap och kompetens dessa besitter. Inte minst är det angeläget att beakta pensionärsrådets synpunkter vid samhällsplaneringen. Statens folkhälsoinstitut har i sin rapport betonat vikten av att vid samhällsplanering i stort vara uppmärksam på vad strukturella förändringar kan innebära för en äldre person. Rapporten bereds för närvarande i Socialdepartementet. Utskottet anser inte att det behövs något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionerna ---. Motionerna avstyrks.

Flera motioner tar upp frågor kring äldreboenden. Enligt socialtjänstlagen skall kommunerna verka för att äldre människor får goda bostäder och ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service. Kommunerna skall vidare inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor med behov av särskilt stöd. Utskottet erinrar om att riksdagen vid flera tillfällen har beslutat om stöd för ny- och ombyggnad av äldreboendestäder för att påskynda utbyggnaden. Inom den ordinarie bostadsmarknaden har under 1990-talet seniorboende blivit allt vanligare. Härmed avses vanliga bostäder för äldre (vanligen över 55 år) som inte förmedlas efter behovsprövning och biståndsbeslut. Utskottet utgår också ifrån att Äldreberedningen Senior 2005 bevakar frågan. Något initiativ från riksdagen med anledning av motionerna --- behövs inte. Motionerna avstyrks.

Utskottet konstaterar att entreprenader har blivit allt vanligare inom äldreomsorgen. Många kommuner erbjuder vård och omsorg i olika former både i egen regi och entreprenadupphandlad. Samma kvalitetskrav gäller oavsett formen för verksamheten. Såväl Socialstyrelsen som Svenska Kommunförbundet följer på olika sätt utvecklingen inom området. Utskottet anser inte att något initiativ från riksdagens sida behövs med anledning av motionerna ---. Motionerna avstyrks.

Riksdagen följde utskottet (prot. 2001/02:97).

Socialstyrelsen har nyligen avlämnat en lägesrapport, *Vård och omsorg om äldre 2002*. Socialstyrelsens slutsatser är bl.a. att situationen inom vården och omsorgen är ansträngd. Det finns ett växande gap mellan utbud och efterfrågan på vård och omsorg för äldre. Trots att staten och huvudmännen tillfört

området mer resurser finns fortfarande stora brister. Kunskap, kvalitet, innehåll och effektivitet i vården och omsorgen måste utvecklas, anser styrelsen. Landsting och kommuner måste åstadkomma bättre förutsättningar för personalen att ge god vård och omsorg. Staten måste överväga om det nuvarande sättet att organisera vården och omsorgen om äldre är ändamålsenligt. För att kunna följa upp och utvärdera resultatet av den nationella politiken på området måste ett individbaserat system för verksamhetsuppföljning införas. Staten måste långsiktigt stödja utveckling av kunskap om hur vård och omsorg om äldre skall bedrivas effektivt och med hög kvalitet.

Regeringen har nyligen tillkallat *en parlamentarisk kommitté* med uppdrag att se över strukturen och uppgiftsfördelningen inom samhällsorganisationen (dir. 2003:10). Arbetet skall bedrivas i två etapper. I den första etappen skall kommittén identifiera, belysa och övergripande analysera de samhällsförändringar som inverkar på och skulle kunna föranleda förändringar av strukturen och uppgiftsfördelningen i relationen mellan staten, landstingen och kommunerna. Kommittén skall även identifiera, belysa och övergripande analysera de samhällsförändringar som inverkar på och skulle kunna föranleda förändringar av strukturen och uppgiftsfördelningen i relationen mellan regeringen och de statliga förvaltningsmyndigheterna. Kommittén skall i sitt arbete utgå från en övergripande beskrivning av rådande struktur och uppgiftsfördelning, där såväl brister som förtjänster med nuvarande ordning identifieras. För den första etappen skall kommittén redovisa ett delbetänkande senast den 15 december 2003. I den andra etappen skall kommittén göra en fördjupad analys och bedömning av strukturen och uppgiftsfördelningen. Kommittén skall också i de delar där den finner det motiverat föreslå förändringar. Regeringen avser att återkomma med tilläggsdirektiv för denna del av uppdraget.

Syftet med översynen är att undersöka den nuvarande samhällsorganisationens förutsättningar att klara välfärdsåtagandena i perspektivet av de stora samhällsförändringar som Sverige genomgår samt där det är motiverat föreslå förändringar med avseende på strukturen och uppgiftsfördelningen inom samhällsorganisationen. Ytterst är detta ett demokratiskt uppdrag. Det gäller att ge de folkvalda organen bättre förutsättningar att få genomslag för politiken och medborgarna bättre förutsättningar till inflytande, insyn och ansvarskrävande.

En utgångspunkt är att en långtgående kommunal självstyrelse skall upprätthållas inom ramen för ett starkt nationellt ansvar för medborgarnas rätt till likvärdig välfärd i hela landet, utan att därför det yttersta ansvaret rubbas hos riksdag och regering för den offentliga verksamheten och för det politiska beslutsfattandet.

Medborgarna skall även fortsättningsvis tillförsäkras likvärdiga förutsättningar oavsett bostadsort. En grundläggande princip för översynen är en fortsatt solidarisk finansiering av samhällets välfärdsåtaganden.

Regeringens skrivelse

Av regeringens skrivelse framgår att antalet personer som har hjälp av äldreomsorgen har varit relativt oförändrat under de år som handlingsplanen verkat. Andelen personer som är i behov av äldreomsorg ökar med stigande ålder och är högre bland kvinnor än bland män, dvs. 70 % bland kvinnor och 30 % bland män. Regeringen bedömer att den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken har bidragit till en positiv utveckling inom en mängd områden som berör äldre.

Regeringen redovisar att Socialstyrelsen har följt upp effekterna av rätten att flytta till annan kommun för äldre personer som till följd av ålderdom, funktionshinder eller allvarlig sjukdom har ett varaktigt behov av omfattande vård- och omsorgsinsatser. Denna rätt trädde i kraft den 1 januari 1999 och regleras i 2 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453). Socialstyrelsen rapporterar att andelen bifall minskat mellan åren 1998 och 2000 liksom antalet verkställda beslut. Bristen på särskilt boende var den främsta orsaken till att beslut inte verkställdes. Det viktigaste skälet till att de äldre önskar flytta är att de vill komma närmare sina anhöriga. Socialstyrelsens slutsats är att tillämpningen av 6 h § (nuvarande 2 kap. 3 §) socialtjänstlagen fungerar väl i de flesta kommuner. Många äldre har kommit närmare sina anhöriga genom möjligheten att flytta, vilket var huvudsyftet med reformen. Regeringen anför att den kommer att fortsätta följa utvecklingen inom området.

Den 1 juli 2002 infördes regler i socialtjänstlagen (2001:453, SoL) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) med innebörd att kommuner och landsting som dröjer alltför länge med att verkställa avgöranden angående insatser enligt dessa båda lagar skall kunna åläggas att betala en sanktionsavgift.

Regeringen anför i skrivelsen att den anser att det är helt oacceptabelt i en rättsstat att gynnande domstolsavgöranden som beslutats i laga ordning inte respekteras och att kommunala beslut inte verkställs. Det är regeringens förhoppning att kommunalt domstolstrots skall motverkas och den enskildes rättsskydd stärkas genom bl.a. möjligheten att ålägga kommuner och landsting en sanktionsavgift. Vilka åtgärder som är lämpliga för att komma till rätta med problemet med underlåtenhet hos kommuner och landsting att verkställa sina egna gynnande beslut bereds inom Regeringskansliet.

Entreprenader och köp av platser i enskild regi inom äldreomsorgen har expanderat kraftigt under de senaste tio åren. Utvecklingen som alltjämt fortgår, har ägt rum inom såväl ordinärt som särskilt boende. Det är framför allt de privata bolagen som ökat sin andel inom äldreomsorgen. Försök med s.k. äldrepeng har införts i några kommuner, vilket innebär att den äldre efter biståndsbeslut har möjlighet att själv välja vårdgivare. Under år 2001 fick ca 10 % av äldreomsorgstagarna hjälp från privata vårdgivare. (Med enskild regi avses här hemtjänst som kommunen har det yttersta ansvaret för men som drivs av annan, t.ex. bolag, stiftelse eller kooperativ, på uppdrag och mot ersättning av kommunen.)

Äldreomsorg i enskild regi är vanligast i storstäder och förorter. Köp av platser i särskilt boende är emellertid relativt vanligt i landsbygdskommuner.

I skrivelsen redovisas att ca 5 700 bostäder har tillkommit genom stimulansbidraget. Av dessa är cirka två tredjedelar ombyggda bostäder och resterande del nybyggda äldreboende. Antalet icke verkställda beslut och domar inom äldreomsorgen beror framför allt på bristen av särskilt boende. Regeringen bedömer att ett stort antal bostäder ytterligare behöver tillkomma. I budgetpropositionen för år 2003, (prop. 2002/03:1 utg.omr. 18), aviserar regeringen att undersöka möjligheterna för stöd till ökad produktion av äldreboende.

Regeringen pekar på att Socialstyrelsens kartläggning av hur olika kommuner organiserar och genomför äldreomsorg för finsktalande visar att flera kommuner i norra Sverige har relativt god tillgång på finskspråkig personal medan det i andra delar av landet är svårare att få sådan omsorg. Dessutom visar kartläggningen att en anpassad äldreomsorg till äldre finländare kan erbjudas utan att det medför större kostnader. Regeringen bedömer att det är angeläget att äldreomsorg erbjuds på samtliga minoritetsspråk så att äldre som har ett minoritetsspråk som modersmål får möjlighet att bevara såväl språket som kulturen samt har möjlighet att kommunicera med omgivningen.

Vidare redovisar regeringen att den parlamentariska äldreberedningen – Senior 2005 (dir. 1998:109) – har presenterat ett första betänkande som behandlar de delar av äldrepolitiken som gäller människors möjligheter till aktivitet, delaktighet och inflytande, *Riv ålderstrappan! Livslopp i förändring (SOU 2002:29)*. Frågor som berör vård och omsorg om äldre kommer att redovisas i beredningens slutbetänkande som skall redovisas till regeringen senast i november 2003.

I sammanfattningen anför regeringen slutligen att en god vård och omsorg för äldre, solidariskt finansierad via skattemedel, utgör en hörnsten i välfärdspolitiken. Regeringen anser det angeläget att äldreomsorgens förutsättningar att erbjuda en god vård och omsorg med hög tillgänglighet nu ses över och förändringar vid behov genomförs. Regeringen avser därför att initiera en översyn och utvärdering av äldreomsorgen med en sådan inriktning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet står fortsatt bakom de nationella målen för äldrepolitiken som beslutades våren 1998. Målen innebär att äldre skall kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg. Utskottet avstyrker därmed motion So444 (c) yrkande 1.

En god vård och omsorg för äldre, solidariskt finansierad via skattemedel, utgör en hörnsten i välfärdspolitiken. Utskottet, som noterar att regeringen avser att initiera en översyn och utvärdering av äldreomsorgen, delar regeringens bedömning att det är angeläget att äldreomsorgens förutsättningar att erbjuda en god vård och omsorg med hög tillgänglighet nu ses över och att förändringar genomförs vid behov. Utskottet anser att motion So19 (m) yr-

kande 1 därmed är tillgodosedd. Motionen avstyrks. Även motionerna So10 (m) yrkande 6 och So19 (m) yrkande 18 avstyrks.

Utskottet vidhåller att det är angeläget att den enskilde ges möjlighet att själv bestämma över sin livssituation och det sätt på vilket omsorgen ges. Inte minst Sveriges alltmer mångkulturella karaktär reser nya krav på att utforma äldreomsorgen med hänsyn till människors olika språk och kultur. Utskottet erinrar om att den parlamentariska äldreberedningen Senior 2005 har i uppgift att skapa förutsättningar för en långsiktig utveckling av äldrepolitiken, bl.a. avseende äldres inflytande och delaktighet i beslutsprocesser och i samhällslivet. Äldreberedningen har också i uppdrag att särskilt beakta genderperspektivet liksom det ökande antalet äldre med utländsk bakgrund och de konsekvenser detta kan medföra. Resultatet av detta arbete skall presenteras i november 2003. Riksdagen bör inte föregripa det pågående arbetet. Motionerna So10 (m) yrkandena 1, 3 och 4, So11 (kd) yrkande 2, So18 (fp) yrkandena 1, 3 och 9, So19 (m) yrkandena 3 och 5, So202 (m), So239 (m) yrkandena 1 och 2, So273 (c), So316 (m) yrkande 1, So358 (fp) yrkande 8, So408 (v) yrkandena 3 och 10, So444 (c) yrkandena 2 och 8, So460 (kd) yrkandena 1, 2, 12 och 14, So501 (s) och So505 (s) avstyrks därmed.

Även motion So444 (c) yrkande 7 avstyrks. Det ankommer inte på riksdagen att besluta om eventuell volontärverksamhet inom den kommunala vården och omsorgen.

Utskottet delar bedömningen att det är oacceptabelt i en rättsstat att gynnande domstolsavgöranden som beslutats i laga ordning inte respekteras och att kommunala beslut inte verkställs. Regeringen redovisar i skrivelsen att den överväger vilka åtgärder som är lämpliga för att komma till rätta med problemet med underlåtenhet hos kommuner och landsting att verkställa sina egna gynnande beslut.

Utskottet anser att regeringen inte längre bör avvakta med insatser mot huvudmännens bristande verkställighet och oriktiga biståndsbeslut. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder, på kortare och på längre sikt. Åtgärderna kan omfatta både kommunernas egen kontroll och olika åtgärder från statens sida för att tydliggöra och kontrollera samhällets åtagande för de äldre. Utskottet ställer sig därmed bakom Riksdagens revisorers förslag om ett åtgärdsprogram för det rättsliga åtagandet för de äldre. Vad utskottet nu anfört med bifall till Riksdagens revisorers förslag 4.2.1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Riksdagens revisorer föreslår också ett tillkännagivande till regeringen om att analysera resursanvändningen (4.2.2) inom äldreomsorgen. Utskottet anser för sin del att revisorernas förslag i denna del innebär ett alltför begränsat synsätt. Utskottet konstaterar att en nyligen tillkallad parlamentarisk kommitté har i uppgift att göra en översyn av strukturen och uppgiftsfördelningen inom samhällsorganisationen. Kommittén skall identifiera, belysa och övergripande analysera de samhällsförändringar som inverkar på och skulle kunna föranleda förändringar av strukturen och uppgiftsfördelningen i relationen mellan staten, landstingen och kommunerna. Utskottet vill också hänvisa till

den av regeringen aviserade översynen av ädelreformen med uppgift att utvärdera om dagens vård och omsorg är organiserad för de äldres bästa. Utskottet utgår ifrån att de överväganden som ligger bakom Riksdagens revisorers förslag angående resursanvändningen blir belysta i utredningen. Förslaget är därmed tillgodosett och avstyrks.

Utskottet anser liksom Riksdagens revisorer att specialdestinerade statsbidrag även i fortsättningen bör användas med försiktighet inom kommunernas äldreomsorg. Något tillkännagivande till regeringen med anledning av revisorernas förslag 4.2.3 behövs dock inte. Riksdagens revisorers förslag avstyrks i denna del.

Flera motioner tar upp frågor kring äldreboenden. Enligt socialtjänstlagen (2001:453) skall kommunerna verka för att äldre människor får goda bostäder och ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service. Kommunerna skall vidare inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor med behov av särskilt stöd. Utskottet erinrar om att riksdagen vid flera tillfällen har beslutat om stöd för ny- och ombyggnad av äldreboenden för att påskynda utbyggnaden. Inom den ordinarie bostadsmarknaden har under 1990-talet seniorboende blivit allt vanligare. Härmed avses vanliga bostäder för äldre (vanligen över 55 år) som inte förmedlas efter behovsprövning och biståndsbeslut. Utskottet utgår också ifrån att äldreberedningen Senior 2005 bevakar frågan. Något initiativ från riksdagen med anledning av motionerna So266 (kd), So310 (c) och So460 (kd) yrkande 13 behövs inte. Motionerna avstyrks.

Med anledning av motionerna So10 (m) yrkande 2 och So239 (m) yrkande 3 vill utskottet understryka att enligt 2 kap. 3 § socialtjänstlagen får en äldre person med behov av omfattande vård- och omsorgsinsatser som önskar flytta till annan kommun ansöka om behövliga insatser. En sådan ansökan skall behandlas som om den enskilde vore bosatt i inflyttningskommunen. Den enskilde har enligt 16 kap. 3 § samma lag rätt att överklaga biståndsbeslutet. Motionsyrkandena är därmed tillgodosedda.

Entreprenader och köp av platser i enskild regi inom äldreomsorgen har expanderat kraftigt under de senaste tio åren. Socialstyrelsen och Svenska Kommunförbundet följer på olika sätt utvecklingen inom området. Utskottet erinrar om att samma kvalitetskrav gäller oavsett formen för verksamheten. Utskottet anser inte att något initiativ från riksdagens sida behövs med anledning av motionerna So12 (v) yrkande 1, So404 (v) yrkande 3 och So408 (v) yrkande 13.

Vad gäller tillgängligheten till samhällelig service m.m. konstaterar utskottet att ett aktivt arbete pågår inom ramen för den nationella handlingsplanen för handikappolitiken med att göra samhällelig service tillgänglig för alla medborgare. I handlingsplanen anförs att konceptet ”Design för alla” bör genomsyra statens arbete inom arkitektur, formgivning och design. ”Design för alla” innebär att produkter, bruksföremål, byggnader, IT-produkter, inomhus- och utomhusmiljöer samt tjänster bör vara tillgängliga och användbara för alla människor så långt detta över huvud taget är möjligt. Detta leder till

ett minskat behov av sÄrlösningar. Motionerna So408 (v) yrkande 5 och So460 (kd) yrkande 15 får därmed anses åtminstone delvis tillgodosedda.

Kvalitetsarbete i äldreomsorgen m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör med bifall till Riksdagens revisorers förslag i punkt 4 om att stärka Socialstyrelsens normerande roll och med avslag på en motion om normerande uppdrag som sin mening ge regeringen till kÄnna vad utskottet anför. Riksdagen bör avslå motioner om minimikrav, kvalitetsgaranti m.m. och om kvaliteten i de medicinska insatserna samt om uppsökande verksamhet. Utskottet hänvisar till pågående arbete på området. Riksdagen bör även avslå motioner om vårdgaranti och om ett institut för medicin och hälsa.

JÄmför reservationerna 15 (fp), 16 (v, mp), 17 (kd), 18 (m), 19 (fp), 20 (kd), 21 (m), 22 (m, fp, kd, c) och 23 (m).

Riksdagens revisorers förslag

Revisorerna föreslår att riksdagen tillkÄnnager för regeringen vad revisorerna anför i avsnitt 4.2.4 om att stärka Socialstyrelsens normerande roll. Revisorerna anför att ansvaret för de av revisorerna konstaterade bristerna med beslut och verkställighet inom äldreomsorgen i första hand vilar på de ansvariga huvudmännen. Men det finns också en ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna. Revisorerna anser att Socialstyrelsen gjort en alltför snäv tolkning av sitt redan snÄva normeringsmandat. Kommunerna har därmed lämnats utan vägledning för sina bistÄndsbeslut. Samtidigt har Även tillsynen, sÄväl inom länsstyrelserna som nationellt inom Socialstyrelsen, inte heller tillräckligt haft norm och vägledning för sin tillsyn. Sedan den 1 januari 2002 har Socialstyrelsen fått vidgad rätt att ge ut föreskrifter enligt socialtjänstlagen. Revisorerna ser det som väsentligt att regeringen aktivt följer upp att detta vidgade mandat leder till att äldreomsorgens nationella mål förs ut och följs upp.

Motionerna

I motion So19 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m) begÄrs tillkÄnnagivanden om vad i motionen anför om att förbÄttra läkarstödet (yrkande 2), om att en verklig vårdgaranti införs (yrkande 6), om att stärka primÄrvården (yrkande 7), om att ett institut för medicin och hälsa inrÄttas (yrkande 11) och om betydelsen av uppsökande verksamhet (yrkande 14). Fortfarande finns det många Äldre som inte får sina medicinska behov tillgodosedda vare sig de bor i sÄrskilt boende eller i eget boende, anför motionÄrerna. För att öka tillgÄngligheten till hälso- och sjukvården och för att kunna ge vård i tid menar mot-

ionärerna att en garanti för vård måste införas. (Vårdgarantin har närmare redovisats i Moderaternas budgetmotion.) Motionärerna anser att kompetens inom framför allt psykiatri och geriatrik bör tillföras primärvården. Vidare anser de att omvårdnaden är särskilt eftersatt när det gäller psykiska störningar hos äldre. Undersökningar visar att primärvården helt enkelt inte hittar patienter med depressioner. Många äldre har följaktligen ett dolt psykiatriskt vårdbehov. Moderaterna har i sin budgetmotion föreslagit ett särskilt stimulansbidrag till uppsökande verksamhet inom psykiatrin för att bättre tillgodose behoven. För att kunna ligga i den medicinska och biomedicinska forskningsfronten vill motionärerna skapa ett nationellt institut för medicin och hälsa. Målsättningen skall vara att sammanföra olika kategorier av ämneskunnande för att möjliggöra nytt vetande och kunskap som inte är möjlig att erhålla inom varje vetenskapsområde för sig.

I *motion So18 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om skärpt lagstiftning mot diskriminering av äldre vid prioritering inom vård och omsorg (*yrkande 12*). Det behöver införas en skärpt lagstiftning mot diskriminering av äldre vid bl.a. rehabilitering. Det är behovet som skall avgöra tid och omfattning av rehabiliteringsinsatserna, anför motionärerna. De vill också ha tillkännagivanden om samverkansavtal för läkarmedverkan i äldrevården (*yrkande 6*) och om felanvändning av läkemedel i vården av äldre (*yrkande 13*). Motionärerna anser att det måste finnas en medicinskt ansvarig läkare till varje äldreboende. Läkaren skall ha ansvar för att de äldre som bor där får god medicinsk vård. Han skall också vara ett stöd för personalen. Det behövs även regelbundna läkemedelsronder i äldrevården. Målsättningen måste vara rätt läkemedel, till rätt patient, på rätt indikation, i rätt dosering, under rätt behandlingstid och i rätt administreringsform, anför de. Vidare begärs tillkännagivande om användningen av framtida statliga stimulansbidrag för omsorgsgarantier, äldreombudsmän och äldrevårdscentrum (*yrkande 5*). Motionärerna anför att en kommunal omsorgsgaranti behövs för att kvalitetssäkra en rad olika delar av vården. Att vara uppmärksam på avsteg från omsorgsgarantin skall vara en av uppgifterna för en kommunal äldreombudsman. Äldreombudsmannen skall också vara den instans dit de äldre och deras anhöriga kan vända sig med frågor och klagomål. En väl fungerande äldrevård behöver också stöd av specialister. Dessa bör samlas i ett äldrevårdscentrum (ÄVC) som skapas genom samarbete mellan en eller fler kommuner. Här skall finnas tillgång till bl.a. geriatriker och specialister i äldrepsykiatri och reumatologi samt ett rehabiliteringsteam. De statliga stimulansbidrag som bör ges till kommunerna för fortsatt utveckling av anhängstödet bör också användas för att underlätta införandet av omsorgsgarantier, äldreombudsmän och äldrevårdscentrum. Uppbyggnaden av äldrevårdscentrum bör också tas upp i de årliga överläggningarna och avtalen med Landstingsförbundet, anför motionärerna.

Också i *motion So358 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om skärpt lagstiftning mot diskriminering av äldre vid prioriteringar inom vård och omsorg (*yrkande 10*).

I *motion So509 av Alf Svensson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivanden om behovet av en värdighetsgaranti (*yrkande 14*). Motionärerna anför att de vill lyfta fram kvalitetskraven genom att skapa en värdighetsgaranti. Garantin skall omfatta såväl medicinsk kvalitet som omvårdnads kvaliteten, bl.a. skall det finans en läkare knuten till varje äldreboende. Anser en vårdtagare eller anhörig att verksamheten inte infriar de krav som värdighetsgarantin anger skall man kunna vända sig till en instans för klagomål.

I *motion So460 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anförts om beaktande av den psykosociala aspekten i äldreomsorgen (*yrkande 6*). Motionärerna anför att gruppen äldre med psykiatriska besvär ofta avvisas i primärvård och psykiatri. Inom den kommunala äldreomsorgen finns sällan kompetens att hantera dessa problem. Därför bör det inrättas en seniormottagning där äldre kan få rådgivning, samtalsstöd och psykoterapi. Motionärerna begär också tillkännagivande om behovet av en trygghetsgaranti (*yrkande 9*). Trygghetsgarantin skall bestå av tre delar; en vårdgaranti som garanterar tillgänglighet, en värdighetsgaranti som garanterar ett värdigt bemötande och en boende- och hjälpmedelsgaranti där rätten till stöd och service ingår.

I *motion So12 av Ingrid Burman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att utforma minimikrav för kvaliteten i samt nationella kvalitetskriterier för äldreomsorgen (*yrkande 3*). Motionärerna anför att en lägsta acceptabel norm i form av minimikrav för kvalitet och tydliggörande av kvalitetsindikatorer förutom att öka kvaliteten för den enskilde även skulle bidra till en säkrare planering och uppföljning av äldreomsorgen och ökad jämlikhet i insatserna över landet. Det bör även fastställas kriterier för en nationell uppföljning av kvaliteten inom äldreomsorgen som möjliggör jämförelser över tid, geografiska skillnader och mellan olika driftsformer. Motionärerna begär vidare tillkännagivande om ett förtydligt normerande uppdrag till Socialstyrelsen vad gäller klass- och könsperspektiv samt etniskt perspektiv i äldreomsorgen (*yrkande 4*).

I *motion So408 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivanden dels om behovet av nationella data om brukartillfredsställelse (*yrkande 1*), dels om kartläggning av personaltätheten inom äldreomsorgen på nationell nivå (*yrkande 2*) och dels om minimikrav och kvalitetsindikatorer för äldreomsorgen (*yrkande 4*). Motionärerna anför att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att utveckla ett system för data som kan utgöra underlag för förbättringar inom äldreomsorgen. Vidare finns det ett behov av kartläggning över personaltätheten och kompetensen inom äldreomsorgen på nationell nivå som kan utgöra underlag för fastställande av en norm för äldreomsorgen. Slutligen bör Socialstyrelsen ges i uppdrag att utforma minimikrav och kvalitetsindikatorer för äldreomsorgen.

Regeringens skrivelse

I skrivelsen hänvisar regeringen till att en ny bestämmelse infördes år 1999 i socialtjänstlagen (2001:453, SoL) med innebörden att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande skall utvecklas och säkras. Som vägledning till kommunerna har Socialstyrelsen utfärdat föreskrifter och allmänna råd om kvalitetssystem inom omsorgerna om äldre och funktionshindrade. De flesta kommuner är mycket engagerade i att utveckla kvaliteten inom vården och omsorgen om äldre men de har kommit olika långt i sitt utvecklingsarbete.

Regeringen understryker att det är önskvärt att kommunerna prioriterar arbetet med att utveckla metoder för kvalitetsbedömningar. För vårdtagare och anhöriga är bemötande, flexibilitet och engagemang centralt för upplevelse av kvalitet. För personalen handlar det t.ex. om hur man mår på arbetet, trivsel, tid för pauser, möjlighet till handledning och medbestämmande. Det är av stor vikt att dessa aspekter tas till vara vid sidan av det kvalitetssäkringsarbete som utgår från mätbara kriterier.

Vidare redovisas att de flesta kommuner under den senaste tvåårsperioden (våren 2000) har genomfört någon form av brukarundersökning. Socialstyrelsen har utarbetat en handbok *Brukarundersökningar inom vård och omsorg för äldre* som ett stöd för kommunerna i detta arbete.

Brister i samverkan mellan kommuner och landsting har funnits såväl före som efter ädelreformens genomförande, vilket i vissa fall lett till kvalitetsbrister, försämrad kontinuitet i samhällets insatser och därmed också otrygghet för berörda personer. Regeringen har tillfört resurser för att öka den medicinska kompetensen och tillgången på läkare samt också att förbättra samverkan mellan huvudmännen.

Regeringen har i december 2002 lämnat en proposition till riksdagen med förslag att kommuner och landsting får möjlighet att inrätta en gemensam nämnd för att gemensamt fullgöra uppgifter på vård- och omsorgsområdet. Syftet är främst att underlätta en gemensam finansiering och prioritering mellan parterna. Genom denna möjlighet kommer det att finnas förutsättningar att inrätta lokala s.k. äldreombudsmän eller liknande funktion inom vård och omsorg, vars funktion kan vara att följa upp enskilda ärenden, hantering av klagomål, informationsspridning, enskild vägledning m.m. I propositionen föreslås ändringar i lagen (1990:104) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård (betalningsansvarslagen). Förslaget innebär huvudsakligen att kommunerna blir betalningsansvariga för en utskrivningsklar patient först sedan en vårdplan upprättats.

För många äldre som bor i särskilda boendeformer är det svårt att själva svara för hanteringen av de läkemedel som de behöver. Det har lett till att man i många boendeformer har inrättat särskilda läkemedelsförråd där de boendes läkemedel förvaras. Ett annat problem är att en stor mängd läkemedel kasseras då äldres sjukdomsbild förändras, vilket kräver fortlöpande anpassningar av läkemedelsförskrivningarna.

Regeringen föreslog i propositionen De nya läkemedelsförmånerna (prop. 2001/02:63) att landstingen skulle få möjlighet att efter framställning av en kommun besluta att inrätta ett läkemedelsförråd vid särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre. Läkemedlen ur förrådet är kostnadsfria för de boende och landstingen står för kostnaderna. Även för patienter inom hemsjukvården öppnades möjligheter att få läkemedel på detta sätt. Riksdagen biföll propositionen, och ändringarna trädde i kraft den 1 oktober 2002.

I propositionen Nationell handlingsplan för utveckling av hälso- och sjukvården (prop. 1999/2000:149) lade regeringen fram förslag för att förbättra primärvården, äldrevården och psykiatrin. Kommuner och landsting får under åren 2001–2004 ett ekonomiskt tillskott på närmare 9 miljarder kronor för att förbättra hälso- och sjukvården. I propositionen anges bl.a. att äldre skall få en bättre hälso- och sjukvård genom bättre medicinskt omhändertagande. Samverkan mellan olika delar av vården skall bli bättre. Vidare skall äldre med psykisk ohälsa få ett tidigare och bättre stöd.

Det är dock angeläget att komma till rätta med de brister som finns i den kommunala primärvården för att vården skall fungera på det sätt som var avsikten med ädelreformen. Det innebär enligt regeringen att äldres och funktionshindrades behov av hjälp av läkare, sjuksköterskor, undersköterskor och rehabiliteringspersonal, liksom tillgång till den samlade sjukvårdens resurser, måste stärkas.

Flera viktiga förändringar i lagstiftningen om hälso- och sjukvård som berör äldre har genomförts, bl.a. rätten att välja fast läkarkontakt inom landstinget, patientens rätt till individuellt anpassad information om sitt hälsotillstånd och de metoder för undersökning, vård och behandling som finns.

Regeringen anser att de äldres tillgång till sjukvård samt kvaliteten på vården och omhändertagandet måste förbättras. Regeringen avser att fortlöpande följa utvecklingen.

Bakgrund, tidigare behandling m.m.

Utskottet behandlade frågor om kvalitetsarbete i äldreomsorgen senast i *betänkande 2001/02:SoU12*. Utskottet anförde då bl.a. följande (s. 24):

Utskottet anser att rehabiliteringen för äldre är mycket viktig. Den bidrar till en ökad självständighet för den enskilde samtidigt som den kan minska behovet av fortsatta eller utökade omvårdnadsinsatser. De insatser som staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet kommit överens om i utvecklingsavtalet för åren 2002–2004 är, enligt utskottets mening, väl ägnade att höja kvaliteten på såväl medicinska insatser som omvårdnad och rehabilitering. Utskottet vidhåller att avtalet om utvecklingsinsatser bör resultera i att de som bor i särskilt boende eller har hemsjukvård får en medicinsk bedömning av läkare när de behöver det samt konsultation eller hembesök utan dröjsmål.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet inlett ett gemensamt arbete om medicinskt färdigbehandlade patienter. Vidare har regeringen aviserat en proposition i denna månad angående samverkan mellan landsting och kommuner.

Socialstyrelsen har tagit fram allmänna råd om kvalitetssystem inom omsorgerna om äldre och handikappade (SOSFS 1998:8 (S)). I slutrapporten Äldreuppdraget pekar styrelsen på att utvecklingen av kvalitetssystem är en process som tar tid och behöver stöd och att kommunerna nu har påbörjat denna process. Utskottet anser det angeläget att kommunerna aktivt arbetar vidare med att utveckla kvalitetssäkringssystem för äldreomsorgen. Utskottet är dock inte berett att föreslå några minimikrav eller fastställa någon omsorgsgaranti.

Riksdagen följde utskottet (prot. 2001/02:97).

Riksrevisionsverket (RRV) har nyligen publicerat rapporten *Vård och omsorg för äldre – analys av problem och förslag till statliga åtgärder* (Effektivitetsrevisionen 2002:28). Regeringen har tilldelat Riksrevisionsverket medel för att granska statens styrning av hälso- och sjukvården. Rapporten är en del i denna granskning. RRV anser att det är två problem som speciellt tycks drabba den enskilde: att huvudmännen inte lyckas utveckla hemvårdsorganisationer med tillräckligt hög medicinsk kompetens och att huvudmännen inte lyckas utveckla rehabiliteringsverksamhet i optimal omfattning och inriktning utanför sjukhusmiljö, dvs. inom öppenvård och hemvård. RRV föreslår en översyn av uppgifts- och ansvarsfördelning inom vård- och omsorgssystemet med fokus på det kommunala hälso- och sjukvårdsansvaret.

Socialminister Lars Engqvist har med anledning av rapporten uttalat att regeringen avser att tillsätta en särskild utredning som skall se över huvudmannaskapsfrågan för äldreomsorgen och bl.a. granska frågan om gränssnittet mellan landsting och kommuner.

I 8 kap. 1 § *socialtjänstförordningen (2001:937)* föreskrivs att Socialstyrelsen får meddela föreskrifter om insatser inom omsorgen om äldre människor eller människor med funktionshinder till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa enligt 5 kap. 12 § socialtjänstlagen.

I *regleringsbrevet för budgetåret 2003 avseende Socialstyrelsen* föreskriver regeringen under verksamhetsområde Äldreomsorg att Socialstyrelsen skall utveckla sin normering inom områden där det finns behov av statlig vägledning. Åtterrapporeringen bör innehålla redovisning av behoven av normering och myndighetens åtgärder för att tillgodose dessa. Särskild vikt bör läggas vid uppföljning av Socialstyrelsens vidgade rätt att ge ut föreskrifter som även gäller verkställighet av socialtjänstlagen.

I *Socialstyrelsens lägesrapport Vård och omsorg om äldre 2002* redovisas bl.a. att en utveckling av kvalitetstänkandet pågår på många håll. Lokalt tas indikatorer fram för att belysa exempelvis förekomsten av trycksår, brister i näringstillförsel, överdrivet utnyttjande av läkemedel etc. Socialstyrelsen har inlett ett flerårigt utvecklingsarbete, det s.k. Samspråksprojektet. Avsikten är att utveckla, prova och utvärdera en metod för lokal verksamhetsuppföljning som ger allsidigare och tillförlitligare beskrivning av vården och omsorgen om äldre.

Socialstyrelsen har till regeringen redovisat erfarenheterna från den uppsökande verksamheten inom ramen för den nationella handlingsplanen i rapporten *Förebyggande hembesök. Erfarenheter från 21 försök med uppsökande verksamhet bland äldre*. Frågan bereds i Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill betona att kvaliteten inom äldreomsorgen systematiskt och fortlöpande skall utvecklas och säkras. En bestämmelse om detta finns i 3 kap. 3 § socialtjänstlagen (2001:453). Socialstyrelsen har med stöd av nämnda lag utfärdat föreskrifter och allmänna råd om kvalitetssystem inom omsorgerna om äldre och funktionshindrade.

Utskottet delar Riksdagens revisorers bedömning att Socialstyrelsen har gjort en alltför snäv tolkning av sitt redan snäva normeringsmandat. Utskottet anser det angeläget att Socialstyrelsens normerande roll tydliggörs och stärks. Utskottet noterar därvid att vissa insatser i denna riktning redan har gjorts. Regeringen har i socialtjänstförordningen (2001:937) fr.o.m. den 1 januari 2002 föreskrivit att Socialstyrelsen får meddela föreskrifter om insatser inom omsorgen om äldre människor eller människor med funktionshinder till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa. Vidare har regeringen i regleringsbrevet för budgetåret 2003 till Socialstyrelsen under politikområde Äldrepolitik föreskrivit att Socialstyrelsen skall utveckla sin normering inom områden där det finns behov av statlig vägledning. Styrelsen skall i sin återrapportering redovisa behoven av normering och dess åtgärder för att tillgodose dessa. Särskild vikt bör läggas vid Socialstyrelsens vidgade rätt att ge ut föreskrifter som även gäller verkställighet av socialtjänstlagen. Utskottet anser det väsentligt att regeringen aktivt följer upp att Socialstyrelsens vidgade mandat leder till att äldreomsorgens nationella mål förs ut och följs upp. Vad utskottet nu anfört med bifall till Riksdagens revisorers förslag 4.2.4 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motion So12 (v) yrkande 4 är delvis tillgodosedd med det anförda.

Utskottet anser det angeläget att kommunerna aktivt arbetar vidare med att utveckla kvalitetssäkringssystem för äldreomsorgen. Socialstyrelsen, som på regeringens uppdrag följt upp kommunernas arbete på området, drar också slutsatsen att de flesta kommuner är mycket engagerade i arbetet med att utveckla kvaliteten, men man har kommit olika långt. Utskottet välkomnar därför att Socialstyrelsen tagit initiativ till ett utvecklingsarbete för att utveckla, prova och utvärdera en metod för lokal verksamhetsuppföljning som ger allsidigare och tillförlitligare beskrivning av vården och omsorgen om äldre. Utskottet är inte berett att föreslå några minimikrav eller fastställa någon värdighets- eller trygghetsgaranti. Motionerna So12 (v) yrkande 3, So18 (fp) yrkande 5, So408 (v) yrkandena 1, 2 och 4, So460 (kd) yrkande 9 och So509 (kd) yrkande 14 avstyrks.

Den nationella handlingsplanen för hälso- och sjukvården är särskilt inriktad på att förbättra primärvården, äldrevården och psykiatrin. Utskottet anser att de insatser som staten, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbun-

det kommit överens om i utvecklingsavtalet för åren 2002–2004 är väl ägnade att höja kvaliteten på såväl medicinska insatser som omvårdnad och rehabilitering. Samverkan mellan olika delar av vården skall bli bättre, och äldre med psykisk ohälsa skall få ett tidigare och bättre stöd. I Socialstyrelsens nyligen presenterade lägesrapport Vård och omsorg om äldre gör styrelsen bl.a. bedömningen att ansträngningar gjorts och görs för att etablera en god läkarmedverkan vid särskilda boenden. Jämfört med en tidigare granskning av samverkansavtal förefaller lokala överenskommelser om läkarmedverkan vid särskilda boenden vara något vanligare än vad som tidigare är känt.

Genom regeringens förslag i propositionen (2002/03:20) om samverkan mellan kommuner och landsting inom vård- och omsorgsområdet föreslås nu möjlighet till samverkan i gemensam nämnd samt gemensam vårdplanering. Detta ger möjligheter till en tätare kontakt mellan läkare, patient och personer i såväl särskilda boenden som dagverksamheter. Utskottet erinrar om att det fr.o.m. den 1 oktober 2002 är möjligt att inrätta läkemedelsförråd vid särskilda boendeformer. Utskottet utgår ifrån att frågan om läkarmedverkan i den kommunala hälso- och sjukvården kommer att utredas inom ramen för en utvärdering av vården och omsorgen om äldre. Utskottet anser inte att det behövs något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionerna So18 (fp) yrkandena 6, 12 och 13, So19 (m) yrkande 2, So358 (fp) yrkande 10 och So460 (kd) yrkande 6. Motionerna avstyrks. Även motion So19 (m) yrkande 7 avstyrks.

Utskottet konstaterar att Socialstyrelsen i december 2002 lämnat en slutrapport om erfarenheterna från försöken med uppsökande verksamhet bland äldre. Rapporten bereds i Regeringskansliet. Utskottet anser att den fortsatta beredningen bör avvaktas. Motion So19 (m) yrkande 14 avstyrks.

I sitt av riksdagen godkända betänkande 2002/03:SoU1 behandlade utskottet senast motioner med förslag om en nationell vårdgaranti. Utskottet såg positivt på regeringens avsikt att föra diskussioner med Landstingsförbundet om införandet av en vårdgaranti. I regeringens nyligen avlämnade skrivelse 2002/03:51 med redogörelse för en överenskommelse mellan staten och Landstingsförbundet om vissa ersättningar till hälso- och sjukvården för år 2003 redovisas nu att parterna inom ramen för överenskommelsen kommit överens om att en utökad vårdgaranti som också innefattar behandling skall införas. Denna utökade vårdgaranti innebär ett åtagande från landstingen att erbjuda behandling inom 90 dagar från det att beslut om behandling fattas. Under år 2003 sker förberedelser med sikte på att den utökade vårdgarantin skall träda i kraft tidigast den 1 januari 2004. Motion So19 (m) yrkande 6 avstyrks därmed.

Utskottet har flera gånger behandlat frågan om att inrätta ett institut för medicin och hälsa. Utskottet, som inte har ändrat inställning i frågan, återkommer dock till denna i betänkande 2002/03:SoU3. Motion So19 (m) yrkande 11 avstyrks.

Tillsynsverksamheten m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör med bifall till Riksdagens revisorers förslag punkt 5 om förstärkt tillsyn som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört. Riksdagen bör avslå en motion om inrättande av en demensombudsman och en motion om domstolstrots.

Jämför reservationerna 24 (m), 25 (v), 26 (kd) och 27 (m).

Riksdagens revisorers förslag

Revisorerna föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad revisorerna anfört i avsnitt 4.2.5 om att stärka tillsynen inom äldreomsorgen. Under granskningen har revisorerna konstaterat att de äldres lagliga rättigheter och de nationella mål som riksdagen nyligen markerat är allvarligt åsidosatta. Med ca 2 800 gynnande biståndsbeslut som inte har verkställts enligt gällande reglering och ca 2 000 felaktigt fattade beslut är problemet av den omfattningen att detta måste betraktas som ett systemfel.

Revisorerna anför att när det gäller bedömningen av insatsernas inriktning och omfattning har den bristande tillgången på statistik över tiden varit ett problem. I detta läge är tillsynen, regionalt och nationellt, viktig. Revisorerna konstaterar att det är oklart om de allvarliga bristerna med verkställighet av beslut och oriktiga beslut har förekommit under en längre tid eller om det rör sig om snabbt tilltagande problem. Oavsett orsak är situationen allvarlig, anförs det.

Revisorerna anser att regeringen bör uppdra åt Socialstyrelsen att inom ramen för programmet för nationell tillsyn utveckla gemensamma indikatorer över några viktiga kvalitetsaspekter samt inriktningen av äldreomsorgens insatser. Regeringen bör därefter hålla riksdagen underrättad om resultatet.

Motionerna

I motion So10 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m) begärs tillkännagivande om en förstärkt oberoende tillsyn på äldreomsorgsområdet (*yrkande 5*). Motionärerna anför att de länge argumenterat för att en oberoende tillsynsmyndighet bör inrättas på hälso- och sjukvårdsområdet. Denna bör även ansvara för tillsynen av äldre- och handikappomsorgen. Tillsynsmyndighetens uppgift skall vara att ackreditera nya vård- och omsorgsgivare, att kvalitets-säkra vård och omsorg samt att göra regelbunden medicinsk revision och övergripande tillsyn. Den skall också vara en instans dit allmänheten kan vända sig med klagomål. Motionärerna begär tillkännagivande om vad i motionen anförs om kommunalt domstolstrots (*yrkande 8*). Motionärerna anför att problemet ligger i att riksdagen genom lagstiftning ålägger kommunerna kostsamma uppgifter som kommunerna själva skall finansiera. De anser det orimligt att kommunerna åläggs sanktionsavgifter för att de inte har tillräck-

liga resurser att utföra de uppgifter som riksdagen beslutat att de skall utföra. De anser det också orimligt att sanktionsavgiften tillfaller staten och inte den enskilde som lidit skada.

Också i *motion So19 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om en ny, oberoende tillsynsmyndighet (*yrkande 4*).

I *motion So18 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkas att riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om ändrad organisation av den statliga tillsynen av äldreården, med den inriktning som anges i motionen (*yrkande 4*). Motionärerna anför att äldreården är kommunalt ansvar och att huvudansvaret för kvalitetsarbetet skall ligga på kommunerna. Staten skall stödja detta arbete genom målinriktade stimulansbidrag, genom rådgivning samt kunskapsutveckling och tillsyn med en tydlig medicinsk inriktning. Den tydliga medicinska kompetens som är önskvärd i den statliga tillsynen av äldreården kan uppnås genom att tillsynen koncentreras till Socialstyrelsen och dess regionala avdelningar för tillsynsverksamhet. Tyngdpunkten i kvalitetsarbetet och tillsynen skall ligga lokalt, med äldreombudsmän, omsorgsgarantier och äldreårdscentrum, medan främst Socialstyrelsen svarar för den statliga delen. Riksdagen bör begära att regeringen i förslaget till budget för år 2004 återkommer med förslag om ändrad organisation av den statliga tillsynen av äldreomsorgen i enlighet med vad motionärerna föreslagit.

I *motion So408 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anförts om anmälningsskyldighet (*yrkande 11*). Motionärerna anför att det är en mycket svår uppgift för personalen att göra en anmälan om missförhållanden i omsorg om äldre och funktionshindrade enligt 14 kap. 2 § socialtjänstlagen. Motionärerna föreslår därför att man i samband med inrättandet av 100 äldreombudsmän, som skall vara fristående från vårdverksamheten, ger dessa i uppdrag att hantera anmälningar enligt lex Sarah. Det skulle innebära att det är en utomstående handläggare som är ansvarig för att utreda anmälan.

I *motion So303 av Rosita Runegrund (kd)* begärs tillkännagivande om instiftandet av en demensombudsman. En demensombudsman skall vara talesman för de dementa och medvetandegöra de dolda missförhållanden som en del dementa lever med. Ombudsmannen skall även verka för att brister i lagar och förordningar uppmärksammas.

Regeringens skrivelse

Regeringen anför att syftet med den statliga tillsynen är att den bedrivs målinriktat, lagenligt och med god kvalitet. Ytterst är det kommunernas ansvar att äldre personer och personer med funktionshinder ges en god omsorg och bemöts på ett värdigt sätt. Staten har i anslutning till beslutet om den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken tillfört ytterligare medel till Socialstyrelsen och länsstyrelserna för att förstärka tillsynen inom vård och omsorg om äldre. Mer personal med kompetens inom äldreomsorgen har anställts för tillsyn och fler och fördjupade tillsynsåtgärder har genomförts. De båda till-

synsmyndigheterna har utvecklat samverkan för gemensamma insatser i tillsynsfrågor.

Från och med år 2002 har länsstyrelserna getts utökade möjligheter att bedriva en effektiv tillsyn, bl.a. genom rätten att meddela föreläggande för att komma till rätta med missförhållanden även i kommunalt driven hemtjänst och särskilda boendeformer för äldre och för personer med funktionshinder.

Regeringen bedömer att tillsynen behöver skärpas ytterligare och att de båda tillsynsmyndigheterna i ökad utsträckning bör samordna sina insatser. Tillsynen måste inriktas på att säkra kvalitet och kompetens i vården och omsorgen så att de äldres självbestämmande, integritet, trygghet och värdighet säkras. Antalet besök och inspektioner behöver öka för att det skall gå att få en bättre bild av kvaliteten inom vård och omsorg i landet. Därför har regeringen i budgetpropositionen för år 2003 föreslagit att länsstyrelserna och Socialstyrelsens regionala tillsynsenheter tillförs sammanlagt 50 miljoner kronor för att anställa äldreskyddsombud. Regeringen bedömer att medelsförstärkningen sammantaget motsvarar närmare 100 äldreskyddsombud.

För att öka rättssäkerheten för äldre i vård och omsorg och för att säkra kvaliteten i dessa verksamheter infördes en ny bestämmelse i socialtjänstlagen (2001:453, SoL) den 1 januari 1999 som ger personal och andra verkansamma inom vården och omsorgen om äldre skyldighet att anmäla allvarliga missförhållanden. Antalet anmälningar har successivt ökat sedan lagändringen beslutades. Det gäller inom såväl kommunala som enskilt bedrivna verksamheter. Socialstyrelsen bedömer i sin utvärdering att lagen har ökat rättssäkerheten för den enskilde, och personer som har vård och omsorg har därmed fått en tryggare situation.

Regeringen anser att det är oacceptabelt med missförhållanden inom äldreomsorgen och att åtgärder bör vidtas för att komma till rätta med dessa. Anmälningsskyldigheten är ett instrument för kvalitetssäkring och inte ett instrument för att ställa anställda till svars för tillkortakommanden. Regeringens bedömning är att informationen till anställda om bestämmelsen om anmälningsskyldigheten i socialtjänstlagen och syftet med bestämmelsen behöver öka. Regeringen anser att det är av största vikt att det sker en fortsatt fortlöpande uppföljning av lagen om anmälningsskyldighet och dess tillämpning. Bland annat bör antalet anmälningar och orsakerna till anmälningarna analyseras. Regeringen avser att fortlöpande följa tillämpningen av lagen.

I skrivelsen konstateras vidare att det kommer få ärenden till patientnämnderna från den kommunala vården. Detta kan jämföras med ärendena som inkommer till Socialstyrelsens regionala tillsynsenheter, av vilka förhållandervis fler är från den kommunala hälso- och sjukvården än från övrig hälso- och sjukvård. Detta bör, enligt Socialstyrelsen, möjligen föranleda patientnämnderna att se över hur informationen om patientnämndsverksamheten når ut till patienter, anhöriga och vårdpersonal inom den kommunala vården. Regeringens bedömning är att det är viktigt att informationen till berörda målgrupper om patientnämndsverksamheten utökas.

Tidigare behandling

I budgetpropositionen för år 2003 har regeringen föreslagit att tillsynen inom äldreomsorgen bör förstärkas. Riksdagen har bifallit regeringens förslag om att tillföra Socialstyrelsen 4 miljoner kronor per år fr.o.m. 2003 (prop. 2002/03:1, utg.omr. 9, 2002/03:SoU1, rskr. 2002/03:81) och tillföra länsstyrelserna 46 miljoner kronor per år fr.o.m. 2003 (prop. 2002/03:1, utg.omr. 18, 2002/03:BoU1, rskr. 2002/03:66–68). Vid länsstyrelserna skall resursförstärkningen användas för att anställa äldreskyddsombud. Resursförstärkningen bedöms motsvara närmare 100 anställningar. Skyddsombudets uppgift skall vara att utifrån ett medborgarperspektiv bedriva operativ tillsyn inom vården och omsorgen om äldre enligt socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen. I detta arbete skall skyddsombuden samverka dels med personal inom den ordinarie tillsynsverksamheten inom länsstyrelserna och Socialstyrelsen, dels med andra aktörer som bedriver tillsyn eller på annat sätt har som uppgift att upprätthålla kvaliteten inom äldreomsorgen, t.ex. kommunala äldreombudsmän.

Konstitutionsutskottet behandlade i *betänkande 2001/02:KU27* regeringens proposition 2001/02:122 Åtgärder mot kommunalt domstolstrots. I en likartad motion som So10 (m) yrkande 8 begärdes en översyn av den kommunala verksamheten. Motionärerna anförde att de inte motsatte sig att en sanktionsavgift infördes, då det var viktigt att markera att domstolsutslag följs och respekteras. De ansåg emellertid att problemet var att riksdagen genom lagstiftning ålägger kommunerna kostsamma utgifter som kommunerna själva skall finansiera. De ansåg det orimligt att kommunerna sedan kan åläggas sanktionsavgifter för att de inte har tillräckliga resurser att utföra de uppgifter som riksdagen beslutat att de skall utföra. Konstitutionsutskottet konstaterade att det vid tre tillfällen under dåvarande riksmöte avstyrkt motioner om ansvarsfördelningen mellan statlig, regional och kommunal nivå. Utskottet hänvisade till att regeringen i proposition 2001/02:7 angett att en översyn bör genomföras av uppgifts- och ansvarsfördelningen mellan staten, kommunerna och landstingen. Utskottet noterade att enligt regeringen visade debatten i regionfrågan att det finns ett behov av att mer samlat och långsiktigt se över uppgifts- och ansvarsfördelningen mellan de olika nivåerna i samhällsorganisationen. Utgångspunkten för en sådan översyn bör vara upprätthållandet av en långtgående kommunal självstyrelse inom ramen för ett starkt nationellt ansvar för medborgarnas välfärd i hela landet. Motionen avstyrktes då konstitutionsutskottet vidhöll sitt tidigare ställningstagande. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2001/02:271).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill erinra om att riksdagen vid behandlingen av statens budget för år 2003 beslutat tillföra 50 miljoner kronor per år för att förstärka tillsynen inom äldreomsorgen och anställa äldreskyddsombud. Utskottet delar dock Riksdagens revisorers bedömning att tillsynen behöver skärpas ytterligare och

att de båda tillsynsmyndigheterna i ökad omfattning bör samordna sina insatser. Tillsynen av äldreomsorgen behöver ses i både ett regionalt och ett nationellt perspektiv. Regionalt kan principiellt viktiga, lokala variationer uppmärksammas. Nationellt erhålls en återföring av hur de nationella målen uppfylls, som är viktiga för statsmakterna. Samverkan med utgångspunkt från dessa perspektiv måste samtidigt genomföras i fråga om principiellt viktiga, nationella frågor. Utskottet anser att Socialstyrelsen inom ramen för den nationella tillsynen bör utveckla gemensamma indikatorer över några viktiga kvalitetsaspekter samt inriktningen av äldreomsorgens insatser. Regeringen bör hålla riksdagen underrättad om resultatet. Vad utskottet nu anfört med bifall till Riksdagens revisorers förslag 4.2.5 om att stärka tillsynen och med avslag på motionerna So10 (m) yrkande 5 och So19 (m) yrkande 4 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet konstaterar att det som tas upp i motion So18 (fp) yrkande 4 delvis sammanfaller med Riksdagens revisorers synsätt. Motionen är därmed åtminstone delvis tillgodosedd.

Utskottet biträder inte motion So408 (v) yrkande 11. Utskottet vill dock erinra om att det inte föreligger något lagligt hinder för en enskild att göra en anmälan till tillsynsmyndigheten om missförhållanden inom äldreomsorgen.

Utskottet delar inte uppfattningen i motion So303 (kd) att det bör inrättas en demensombudsman. Motionen avstyrks. Utskottet återkommer nedan till frågan om insatser för de demenssjuka.

Socialutskottet gör ingen annan bedömning än konstitutionsutskottet när det gäller frågan om kommunalt domstolstrots. Utskottet erinrar om att regeringen nyligen tillkallat en parlamentarisk kommitté med uppdrag att se över strukturen och uppgiftsfördelningen i relationen mellan staten, landstingen och kommunerna. Motion So10 (m) yrkande 8 avstyrks.

Personalförsörjningen m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om personalförsörjningen inom äldreomsorgen och en motion om individuella kompetenskonton. Utskottet hänvisar till pågående arbete. Riksdagen bör avslå en motion om utbildning av biståndsbedömare. Utskottet hänvisar till den särskilda satsning på fortbildning av arbetsledare och biståndsbedömare som genomförts inom ramen för den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken.

Jämför reservationerna 28 (m), 29 (kd, c), 30 (fp), 31 (kd) och 32 (m).

Motionerna

I motion So19 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m) begärs tillkännagivanden om hur personalförsörjningen av vården och omsorgen kan förbättras

(yrkande 9) och om kompetenskonto för anställda inom vården och omsorgen (yrkande 10). Motionärerna anför att alternativ inom vård och omsorg är väsentliga för att säkra tillgången på personal och för att förbättra den befintliga personalens trivsel och utvecklingsmöjligheter. Vidare är utbildning och kompetens viktigt för att arbetstagare skall orka inom vården och omsorgen. Motionärerna anser att kompetenskonton för arbetstagare är en bättre väg att gå för att öka kompetensen inom äldreomsorgen än stimulansbidrag.

I motion So18 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om äldrevårdens personalförsörjning (yrkande 2). Att rekrytera till äldrevården går i längden bara om man i grunden förändrar yrkets villkor, anför motionärerna. Vården behöver en mer småskalig, mindre hierarkisk, arbetsorganisation. Detta förändrar yrket och stärker dess status – genom mer inflytande över egen arbetssituation i små enheter, bättre utrymme för individuella lösningar av arbetstid och scheman och ambitiös vidareutbildning och kompetensutveckling. Vårdanställda bör ha mer än en arbetsgivare att välja på. Därför behövs det fler alternativ och avknoppningar och mer decentralisering inom kommuner och landsting.

Också i motion So358 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om personalrekryteringen till äldrevården och underlättande av övergång från andra yrken till vårdsektorn (yrkande 13).

I motion So11 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om anpassad utbildning för biståndsbedömare (yrkande 1). Motionärerna anför att den bristande verkställighet och de felaktiga biståndsbeslut som revisorerna redovisar inte kan fortgå. Dagens situation beror bl.a. på att medicinsk kompetens inte alltid ingår i biståndsbedömningen. Därigenom kan äldre personer med stora vårdbehov förvägras plats på äldreboende. Ett minimikrav är att såväl medicinsk kompetens som annan nödvändig kompetens skall ingå i biståndsbedömningen. Regeringen bör presentera en för ändamålet anpassad utbildning för biståndsbedömare.

I motion So444 av Kenneth Johansson m.fl. (c) yrkas att regeringen lägger fram förslag till ett åtgärdsprogram för att långsiktigt säkra personalförsörjningen inom äldrevård och omsorg (yrkande 10). Motionärerna anför att regeringen tillsammans med berörda parter bör presentera ett åtgärdsprogram.

Regeringens skrivelse

Regeringen redovisar att mellan åren 1995 och 2001 ökade antalet anställda inom den kommunala äldreomsorgen med 29 500 personer. Rekryteringsbehovet är dock alltför stort och beräknas växa under de närmaste åren framför allt när det gäller sjuksköterskor och rehabiliteringspersonal, men även när det gäller vårdbiträden och undersköterskor. Det samlade rekryteringsbehovet beräknas till närmare 220 000 personer under perioden 2001–2010. Trots de insatser som genomförs för att öka rekryteringen av personal till vård och omsorg kvarstår svårigheterna bl.a. på grund av att antalet sjukskrivningar inom vård och omsorg ökar.

För att påverka omständigheter som hindrar dem som arbetar deltid inom vård och omsorg att få utökad arbetstid har regeringen gett ett antal berörda myndigheter i uppdrag att ta fram förslag för att minska deltidsarbetslösheten. AMS har bedrivit kompletteringsutbildning för personer med utländsk bakgrund för att fler skall kunna arbeta inom vården. En försöksverksamhet pågår där arbetslösa erbjuds arbete på halvtid och studier på halvtid för att därefter erbjudas fast heltidstjänst inom vård och omsorg. Antalet platser på sjuksköterskeutbildningen har utökats och en specialistutbildning med inriktning på vården av äldre har införts.

Många arbetsledare och biståndsbedömare saknar i dag högskoleutbildning. Staten har genom stimulansbidrag gjort en särskild satsning på fortbildning av arbetsledare och biståndsbedömare inom äldreomsorgen för att höja kompetensen för dessa personalgrupper. Under två år har kurser för drygt 5 600 anställda inletts.

Regeringen gör bedömningen att kommunerna behöver fortsätta med fortbildningssatsningar för att höja kompetensen hos arbetsledare och biståndsbedömare för att möta de ökande krav som verksamheten ställer på arbetsledarfunktionen.

För att stödja kommuner och landsting i arbetet med att förbättra situationen vad gäller kompetensförsörjning har regeringen beslutat om en plan för kompetensförsörjning av personal inom kommunernas vård och omsorg om äldre och personer med funktionshinder. Planen skall utarbetas gemensamt av tio myndigheter. Syftet med insatserna i planen är att skapa bättre förutsättningar för kommuner och företag att fullgöra sitt ansvar som huvudmän för och/eller utförare av vård och omsorg. Planen skall slutredovisas senast den 31 maj 2004.

Tidigare behandling

Arbetsmarknadsutskottet behandlade i maj 2002 i *betänkande 2001/02:AU10* proposition 2001/02:175 Ett system för individuell kompetensutveckling. Utskottet föreslog riksdagen att godkänna regeringens riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling. En utgångspunkten för systemet skall vara att individen deltar med eget sparande på kompetenskonto. Riksdagen följde utskottet. Regeringen förväntas återkomma med förslag till närmare bestämmelser.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas bedömningar att personalförsörjningen inom äldreomsorgen är fortsatt bekymmersam trots olika typer av insatser som gjorts. Riksdagen har tidigare beslutat om utökningar av antalet utbildningsplatser inom såväl läkar- som sjuksköterskeutbildningarna. Resurser har avsatts för att stimulera till minskad deltidsarbetslöshet inom vård- och omsorgsområdet. Särskilda insatser har gjorts för att öka antalet invandrare som är anställda inom vård- och omsorgsområdet. Arbetsmarknadsstyrelsen

(AMS) har bedrivit kompletteringsutbildning för personer med utländsk högskoleutbildning och på gymnasienivå. Drygt 30 % av utbildningarna har bedrivits inom vård- och omsorgsområdet. AMS/Af Utland har, i samarbete med arbetsgivarna, och inom ramen för det s.k. EURES-samarbetet (European Employment Services), genomfört rekryteringsaktiviteter inom EU/EES i syfte att bidra till att lösa rekryteringsproblem inom vård- och omsorgsområdet. AMS har också genomfört ett antal insatser, framför allt inom den statliga sektorn i samband med förbandsnedläggningar, i syfte att skapa intresse bland övertaliga att välja vårdutbildning.

Studier visar att kommuner och vård- och omsorgsföretag har vidtagit en rad åtgärder för att främja personalrekryteringen. I många fall sker arbetet i samverkan med andra kommuner och/eller landsting. De vanligaste åtgärderna är ändrad arbetstidsförläggning, höjd genomsnittlig sysselsättningsgrad samt utveckling av kontakten mellan skolan och arbetslivet. För att på längre sikt klara kompetensförsörjningen har många kommuner och landsting försökt stimulera fler att söka utbildningar som är riktade mot äldreomsorgen. Trots vidtagna åtgärder består dock rekryteringsproblemen.

Utskottet delar regeringens uppfattning att kommunerna behöver vidareutveckla strategier för vilka åtgärder som behöver vidtas för att förbättra personalens kompetens. Regeringen har gjort bedömningen att det finns möjligheter att ytterligare stödja arbetsgivare inom offentlig sektor. Bland annat mot den bakgrunden har regeringen beslutat att stödja kommuner och landsting genom en plan med förslag på åtgärder för kompetensförsörjning av personal inom kommunernas vård och omsorg om äldre och personer med funktionshinder. Planen skall utarbetas gemensamt av tio myndigheter. Syftet med insatserna i planen är att skapa bättre förutsättningar för kommuner och företag att fullgöra sitt ansvar som huvudmän för och/eller utförare av vård och omsorg. Planen skall redovisas senast den 31 maj 2004.

Utskottet erinrar om att regeringen också har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att sammanställa kunskaper om situationen för personer med demenssjukdomar och deras anhöriga samt identifiera utvecklingsområden där åtgärder behöver sättas in. Arbetsgruppen skall redovisa sitt arbete senast den 30 juni 2003. Utskottet anser att resultatet av det pågående arbetet bör avvaktas. Motionerna So18 (fp) yrkande 2, So19 (m) yrkande 9, So358 (fp) yrkande 13 och So444 (c) yrkande 10 bör inte nu föranleda något initiativ från riksdagens sida.

Staten har genom stimulansbidrag gjort en särskild satsning på fortbildning av arbetsledare och biståndsbedömare inom äldreomsorgen för att höja kompetensen för dessa personalgrupper. Utskottet delar regeringens bedömning att kommunerna behöver fortsätta med fortbildningssatsningar i syfte att höja kompetensen hos arbetsledare och biståndsbedömare för att möta de ökande krav som verksamheten ställer på arbetsledarfunktionen. Motion So11 (kd) yrkande 1 är åtminstone delvis tillgodosedd. Motionen avstyrks.

Utskottet konstaterar att riksdagen godkänt regeringens riktlinjer för ett system för individuell kompetensutveckling. Utskottet anser att den fortsatta beredningen av frågan bör avvaktas. Motion So19 (m) yrkande 10 avstyrks.

Demensvård m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om demensvård. Utskottet hänvisar till pågående arbete. Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om förbättrat rättsskydd för dementa. Utskottet hänvisar till att frågan ligger inom ramen för utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare.

Jämför reservationerna 33 (v, mp), 34 (m, fp, kd, c) och 35 (v, mp).

Motionerna

I *motion So10 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anförs om ställföreträdarfrågan (*yrkande 7*). Motionärerna anför att de länge efterlyst den utredning som regeringen utlovat att tillsätta i syfte att se hur skyddet för personer med nedsatt förmåga till egna beslut och förmåga att förmedla sig kan stärkas.

I *motion So460 av Charline Pålsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om vikten av specialiserad demensvård och kvalificerade demensutredningar (*yrkande 7*).

I *motion So246 av Sven Brus (kd)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anförs om diskriminering av demenssjuka inom vården. De ansvariga vårdhuvudmännen skall se till att patienter ges en individuellt anpassad information om sitt hälsotillstånd och om de metoder som står till buds för undersökning, vård och behandling, anför motionären.

I *motion So12 av Ingrid Burman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om det rättsliga åtagandet avseende demenssjuka (*yrkande 2*). Regeringen har tillsatt en grupp med uppdrag att se över de demenssjukas situation. Motionärerna anser att dessa frågor har så stor angelägenhetsgrad att detta arbete bör påskyndas och att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med förslag.

Också i *motion So408 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivanden om rättsäkerheten för dementa (*yrkande 8*) och om riktlinjer för bemanning och kompetens i vården av de demenssjuka (*yrkande 9*). Motionärerna anför att det för att säkra kvaliteten av vården för de demenssjuka krävs att samhället kan säkerställa att det finns tillräckligt med personal och personal med kompetens för demens. Socialstyrelsen bör därför ges i uppdrag att ge förslag till riktlinjer för bemanning och kompetenskrav inom demensvården.

I motion So296 av Kenneth Johansson m.fl. (c) begärs tillkännagivande om ökad rättssäkerhet för demenssjuka (yrkande 14). Motionärerna anför att såväl socialtjänstlagen, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och hälso- och sjukvårdslagen förutsätter att vårdtagaren har förmåga att uttrycka sin vilja. Hos demenssjuka kan denna förmåga helt eller delvis saknas. Motionärerna anser att lagstiftningen behöver förbättras och förtydligas för att öka rättssäkerheten för demenssjuka.

I motion So258 av Birgitta Carlsson och Jörgen Johansson (båda c) yrkas att regeringen lägger fram lagförslag till förbättring av rättsskydd för dementa eller psykiskt handikappade personer som inte kan föra sin egen talan när dessa utsatts för någon form av rättsövergrepp.

Regeringens skrivelse

Regeringen redovisar att några försök har gjorts inom ramen för stimulansbidragen med att inrätta s.k. demensteam för att förbättra möjligheterna för personer med demenssjukdom att bo kvar hemma längre, bl.a. genom att stödja anhöriga. Bland övriga projekt kan nämnas en handbok för att ge personal i demensomsorg stöd i att upptäcka smärta hos personer som har svårt att kommunicera. Vidare har information om demens på våra vanligaste invandrarspråk tagits fram både i skriven form, på kassett och via en videofilm. Rikspolisstyrelsen har producerat en skrift med information och handledning till poliser som har kontakt med demenssjuka personer som har svårt att hitta hem. Barn på mellanstadiet har fått information om demenssjukdomar, vilket blev mycket uppskattat och har lett till att materialet som användes har tryckts i bokform av Demensförbundet för vidare spridning.

Regeringen redovisar också att utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare för närvarande utreder frågor om rättsskyddet för bl.a. äldre personer som inte längre har förmåga att fatta egna beslut. Utredningen skall lämna sitt slutbetänkande senast den 1 juli 2004.

I februari 2002 beslutade regeringen att tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att sammanställa kunskaper om situationen för personer med demenssjukdomar och deras anhöriga samt identifiera utvecklingsområden där åtgärder behöver sättas in. Arbetsgruppen skall behandla ett flertal områden, bl.a. tillgänglighet till utredning, diagnos och medicinsk behandling, tillgången till anhörigstöd och utbildning samt kvalitetsutveckling.

Arbetsgruppen skall redovisa sitt arbete senast den 30 juni 2003.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill än en gång understryka vikten av en god vård för de demenssjuka. Demensvården måste utvecklas. Tillsynen måste förstärkas och rättssäkerheten stärkas. Det är också viktigt att det förebyggande arbetet uppmärksammas mer och mer. Många äldre är osäkra på vilka insatser samhället ställer upp med den dag de behöver hjälp. Utskottet konstaterar därför med tillfredsställelse att socialministern vid en s.k. aktuell debatt den 20 februari

2003 redovisat att regeringen avser att i diskussion med Svenska Kommunförbundet pröva hur kommunerna kan stimuleras att erbjuda alla äldre hembesök. Utskottet erinrar samtidigt om att arbetsgruppen med uppgift att sammanställa kunskaper om situationen för personer med demenssjuka och deras anhöriga skall redovisa sitt arbete senast den 30 juni 2003. Utskottet anser att resultatet av det pågående arbetet bör avvaktas. Motionerna So246 (kd), So408 (v) yrkande 9 och So460 (kd) yrkande 7 avstyrks därmed.

Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare skall granska och ta ställning till behovet av ändringar i regelverket för gode män och förvaltare. En särskild fråga är om god man, förvaltare eller någon ny form av legal ställföreträdare skall kunna lämna samtycke till åtgärder inom hälso- och sjukvård, socialtjänst eller forskning för personer som på grund av sjukdom, psykisk störning eller liknande inte själva förmår att ge sitt samtycke. Utskottet utgår ifrån att det som tas upp i motionerna So10 (m) yrkande 7, So12 (v) yrkande 2, So258 (c), So296 (c) yrkande 14 och So408 (v) yrkande 8 kommer att belysas av utredningen. Motionerna är därmed i huvudsak tillgodosedda.

Hemtjänst

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om avdragsrätt för hushållsnära tjänster. Riksdagen bör även avslå motioner om viss hemtjänst utan biståndsprövning. Utskottet hänvisar till kommande utredning. *Jämför reservationerna 36 (fp), 37 (c) och 38 (m).*

Motionerna

I *motion So19 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om en skattereduktion för hemnära tjänster (*yrkande 13*). Motionärerna vill införa en skattereduktion på 50 % för privatpersoners betalning av arbetskraftskostnaden inom hushållsnära tjänster upp till 50 000 kr per år.

I *motion So18 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om nationellt försök med viss icke behovsprövad hemtjänst för personer som är 80 år och äldre (*yrkande 11*). Motionärerna anför att försök bör genomföras under i första hand tre år med en utvidgad hemtjänst för alla som är 80 år eller äldre. Dessa äldre bör få rätt till 4 timmars hemtjänst i månaden utan biståndsprövning till ett pris som motsvarar cirka en tredjedel av kostnaden (omkring 75 kr). Regeringen bör överlägga med Svenska Kommunförbundet om formerna för ett sådant försök. Bland annat kan det behöva undersökas om en viss lagändring först behöver göras för att inte försöket skall hindras av en tolkning som förekommit av den s.k. likställighetsprincipen i kommunallagen.

Samma yrkande finns också i *motion So358 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkande 7.

I *motionSo460 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om behovet av nya former för service till äldre (*yrkande 11*). Motionärerna anför att det stora servicebehov som många äldre har måste tillgodoses i andra former och av andra utförare än den kommunala hemtjänsten. För att underlätta tillkomsten av sådan service bör en 50-procentig skattereduktion för de privata hushållens köp av tjänster i det egna hemmet medges.

I *motion So444 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att regeringen lägger fram förslag om ett system med hemservicecheckar (*yrkande 6*). Motionärerna anför att systemet med hemservicecheckar skall omfatta alla pensionärs-hushåll, såväl förtids- som folkpensionärer, och skall gälla för alla normalt förekommande tjänster i hemmet. Det som redan förekommer inom den behovsprövade hemtjänsten skall inte ingå i detta system.

I *motion So316 av Anna Lilliehöök (m)* begärs tillkännagivande om valfrihet för hemtjänst och avdragsrätt för hushållstjänster (*yrkande 3*). Motionären anför att möjlighet att skaffa service och hjälp med hemmet betyder ökad livskvalitet.

I *motion So390 av Inger Lundberg m.fl. (s)* begärs tillkännagivande om att information om projekt Senior-service 80+ beaktas i den pågående utredningen Senior 2005. Motionärerna anför att Svenska kommunalarbetsförbundet i samverkan med Örebro kommun och kooperativet Start 97 under 2000/01 genomförde en framgångsrik försöksverksamhet med subventionerad hemservice till personer över 80 år. Äldre som fyllt 80 år erbjöds hemservice upp till fyra timmar i månaden till en egenavgift på 75 kr timmen. Utöver ökad livskvalitet hos de äldre konstaterades att behovet av konventionell hemtjänst sköts upp i flera fall.

Tidigare behandling m.m.

Frågan om avdragsrätt för hushållsnära tjänster behandlades senast i *betänkande 200102:SoU12*. Utskottet vidhöll sin uppfattning att en avdragsrätt för hushållsnära tjänster skulle innebära ett avsteg från de principer som ligger till grund för skattereformen. Utskottet hänvisade till finansutskottets behandling av frågan i betänkande 2000/01:FiU1, då finansutskottet i sin tur hänvisade till skatteutskottets yttrande 2000/01:SkU1y, där det anfördes att förslaget skulle innebära ett avsteg från de principer om en likformig och neutral beskattning som ligger till grund för skattereformen och som enligt skatteutskottets mening bör gälla. Vidare anfördes att risken är stor att effekterna på sysselsättningen blir mycket små eller inga alls samtidigt som kostnaderna blir stora. Stimulanser av denna typ riskerar också att leda till gränsdragningsproblem och ge upphov till svårkontrollerade gråzoner anförde skatteutskottet.

Riksdagen följde socialutskottet (prot. 2001/02:97).

Socialministern har i en s.k. aktuell riksdagsdebatt den 20 februari 2003 om vården och omsorgen av äldre redovisat att rätt till ett visst antal timmar hemtjänst utan biståndsbedömning för alla över en viss ålder har prövats i olika

kommuner. Erfarenheterna har, såvitt socialministern är informerad, överlag varit positiva. Regeringen kommer därför att utreda möjligheten för kommunerna att kunna erbjuda viss hemtjänst utan biståndsprövning med tanke på att det ifrågasatts om detta stämmer med kommunallagen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen har för avsikt att utreda möjligheten för kommunerna att kunna erbjuda viss hemtjänst utan biståndsprövning med hänsyn till om detta är förenligt med kommunallagen (1991:900). Utskottet anser att resultatet av utredningen bör avvaktas. Riksdagen bör inte ta något initiativ på området. Motionerna So18 (fp) yrkande 11, So358 (fp) yrkande 7, So390 (s) och So444 (c) yrkande 6 avstyrks.

Utskottet vidhåller att avdragsrätt för hushållsnära tjänster skulle innebära ett avsteg från de principer som ligger till grund för den s.k. skattereformen. Motionerna So19 (m) yrkande 13, So316 (m) yrkande 3 och So460 (kd) yrkande 11 avstyrks.

Äldres ekonomi, maxtaxan m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om maxtaxan inom äldreomsorgen. Utskottet anser att Socialstyrelsens uppföljning av det nya avgiftssystemet bör avvaktas. Riksdagen bör avslå en motion om reglerna för bostadstillägg till pensionärer.

Jämför reservationerna 39 (m, fp, kd, c) och 40 (fp).

Motionerna

Frågor kring den s.k. maxtaxan tas upp i flera motioner. I *motion So19 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om vikten av att skyndsamt följa upp effekterna av avgiftsreformen inom äldre- och handikappomsorgen (*yrkande 15*).

I *motion So460 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om tillämpningen av maxtaxan i äldreomsorgen (*yrkande 4*). Maxtaxan för äldre och funktionshindrade var en nödvändig reform, anför motionärerna. Tillämpningen av maxtaxan skiljer sig dock mellan olika kommuner. Regeringen måste återkomma med tydliga konsekvensbeskrivningar för pensionärer i olika inkomstlägen och därefter förtydliganden av lagparagraferna.

I *motion So444 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om att snarast utvärdera konsekvenserna av den nu införda maxtaxan (*yrkande 4*). Motionärerna anför att maxtaxan fått till följd att människor inte klarar sin försörjning. Dessutom föreligger juridiska oklarheter.

I *motion So301 av Birgitta Carlsson (c)* begärs tillkännagivande om att omgående ändra maxtaxan för äldre så att den ger alla pensionärer rättvisa villkor.

I *motion So233 av Carina Hägg (s)* begärs tillkännagivande om behovet av att utvärdera maxtaxan ur ett jämställdhetsperspektiv.

I *motion So18 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om att bostadstillägg för pensionärer (BTP) efter den 1 juli 2005 inte skall kunna utbetalas för icke frivilligt boende i tvåbäddsrums i särskilda boendeformer för äldre (*yrkande 10*). Motionärerna anför att statsbidraget i praktiken ger kommunerna en signal om att fortsatt ofrivilligt boende i tvåbäddsrums är en godtagbar boendeform.

Regeringens skrivelse

Regeringen anför att rätten till en god vård och omsorg är viktiga inslag i den generella välfärdspolitiken som inte får undermineras av orättvisa avgifter som kan försätta äldre i situationer där de inte klarar normala utgifter. De nya reglerna avser att förbättra den ekonomiska situationen för en stor del av dem som betalar avgift för vård och omsorg. Det nya avgiftssystemet har varit i kraft i knappt sex månader och kritik har framkommit som tyder på att avgiftsreglerna i vissa fall inte har uppnått avsedda effekter. Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att följa upp effekterna av det nya avgiftssystemet.

Styrelsen har givit ut två meddelandeblad som innehåller en sammanställning av ändringar i socialtjänstlagen, kommentarer från regeringens proposition (2000/01:149) Avgifter inom äldre- och handikappomsorg samt socialutskottets betänkande (2001/02:SoU3) Avgifter inom äldre- och handikappomsorg.

Bakgrund och tidigare behandling

Frågan om rätt till bostadstillägg till pensionärer (BTP) vid boende i tvåbäddsrums har behandlats av *socialförsäkringsutskottet* i *betänkande 2001/02:SfU17*. Utskottet gjorde följande ställningstagande (s. 14–15):

I betänkande 1993/94:SfU16 (s. 8–9) ifrågasatte utskottet om boende i tvåbäddsrums i andra fall än när det rör sig om två makar eller andra närstående som själva valt att dela rum kan betraktas som ett eget boende. Utskottet ansåg att regeringen borde överväga vilka krav som bör ställas för att boende i särskilda boendeformer skall berättiga till BTP, och detta gav riksdagen som sin mening regeringen till känna. I proposition 2000/01:140 anförde regeringen (s. 56) att frågan skulle övervägas i samband med beredningen av betänkandet Pension på institution (SOU 2000:112). Utskottet godtog i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:SfU3 (s. 20) regeringens förslag om reformerade regler för BTP, inklusive förslaget om att BTP kan lämnas för boende i tvåbäddsrums, men förutsatte att regeringen i den fortsatta beredningen skulle beakta vad utskottet tidigare hade anført i frågan.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att det måste finnas möjlighet att få BTP för boende i tvåbäddsrums under förutsättning att de

boende själva valt det. Däremot är det i princip inte rimligt att BTP lämnas för ofrivilligt sådant boende. Att införa en regel som ger rätt till BTP vid frivilligt boende i tvåbäddsrum men inte annars är emellertid inte någon framkomlig väg. Så länge boende i tvåbäddsrum existerar torde en sådan regel leda till att även personer som inte valt denna form av boende kommer att hävda motsatsen för att komma i åtnjutande av BTP. Emellertid utgör det förhållandet att det fortfarande förekommer ofrivilligt boende i tvåbäddsrum det stora problemet. Oavsett om reglerna för BTP ger felaktiga signaler till kommunerna eller ej kan detta problem inte angripas på annat sätt än genom att antalet tvåbäddsrum i särskilt boende minskar. Som framgår av propositionen sker också en stadig minskning av antalet pensionärer med boende i tvåbäddsrum genom ny- och ombyggnad av äldreboendestäder. Antalet pensionärer som får BTP för boende i tvåbäddsrum är för närvarande 1 266. Antalet har sedan 1995 minskat eftersom tvåbädds- och flerbäddsrum successivt minskar i antal.

För att råda bot på problemet med ofrivilligt boende i tvåbäddsrum är det enligt utskottets mening viktigt med en fortsatt satsning på enbäddsrum i särskilt boende. Utskottet förutsätter att kommunerna fortsätter att verka för en minskning av antalet tvåbäddsrum till förmån för enbäddsrum. Om så inte sker kan frågan om reglerna för BTP behöva aktualiseras på nytt. Med detta avstyrker utskottet motionerna Sf26 och Sf24.

Utskottets ställningstagande

Utskottet erinrar om att Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att följa upp effekterna av det nya avgiftssystemet för äldreomsorgen, den s.k. maxtaxan, som trädde i kraft den 1 juli 2002. Styrelsen skall senast den 15 mars 2003 redovisa hur kommunernas arbete med att genomföra reformen fortskrider. Därefter skall årliga rapporter lämnas den 30 juni åren 2004, 2005 och 2006. Kritik har framkommit som tyder på att avgiftsreglerna i vissa fall inte har uppnått avsedda effekter. Utskottet anser dock att Socialstyrelsens uppföljning bör avvaktas. Motionerna So19 (m) yrkande 15, So233 (s), So301 (c), So444 (c) yrkande 4 och So460 (kd) yrkande 4 bör inte föranleda något initiativ från riksdagens sida.

Socialutskottet gör ingen annan bedömning än socialförsäkringsutskottet när det gäller den fråga som tas upp i motion So18 (fp) yrkande 10. Motionen bör inte föranleda något initiativ från riksdagens sida utan avstyrks.

Folkhälsoinsatser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om fallolyckor. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete. Riksdagen bör avslå motioner om olika kostfrågor. Utskottet konstaterar att detta i första hand är ett kommunalt ansvar.

Jämför reservationerna 41 (fp), 42 (c), 43 (m, fp, c) och 44 (v, mp).

Motionerna

I *motion So444 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs att regeringen tar fram ett program för att förebygga ohälsa och olycksfall hos de äldre (*yrkande 5*).

Insatser för att förebygga fallolyckor tas upp i tre motioner. I *motion So358 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om förebyggande av fallolyckor bland äldre (*yrkande 11*). Motionärerna anser att alla fallolyckor i äldreården bör utredas. Vidare bör en förstärkning av de förebyggande åtgärderna eftersträvas i det utvecklings- och tillsynsarbete som bedrivs inom äldreomsorgen av Socialstyrelsen.

I *motion So356 av Lennart Axelsson (s)* begärs tillkännagivanden om bildandet av en äldreskyddsdelegation (*yrkande 1*) och om att benskörhetsproblematiken bör vara en viktig del i delegationens uppgifter (*yrkande 2*). Motionären anför att för att analysera orsakerna och få fram åtgärder som skall kunna få ned antalet olyckor, bl.a. fallolyckor, bör en delegation för de äldres säkerhet bildas.

Också i *motion So481 av Lennart Klockare (s)* begärs tillkännagivande om bildandet av en äldreskyddsdelegation.

I flera motioner tas frågor kring kosten upp. I *motion So19 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om kostens betydelse för hälsa och välbefinnande (*yrkande 8*). Genom att helt enkelt väga, mäta och sedan ställa några enkla frågor om matvanor kan man förhindra att äldre i onödan drabbas av sjukdomar och i värsta fall förtidig död, anför motionärerna.

I *motion So408 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om handlingsplan för måltider inom äldreomsorgen (*yrkande 6*). Motionärerna anför att det är orimligt att maten inom äldreomsorgen behandlas som en separat del från omsorgen. De anser att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att ta fram ett förslag till handlingsplan och riktlinjer för måltidshanteringen inom äldreomsorgen.

I *motion Ub293 av Inger René (m)* begärs tillkännagivanden dels om att personalen inom äldreomsorgen får kompetensutveckling i näringslära och kosthållning (*yrkande 1*), dels om att det i utbildningarna till personalen inom äldreomsorgen ges adekvata kunskaper i näringslära och kosthållning (*yrkande 2*). Motionären anför att äldre behöver mat med en mycket hög nä-

ringstäthet som samtidigt är energi- och proteinrik. Det är viktigt att personalen runt de äldre får en ökad kunskap i dessa frågor.

Bakgrund och tidigare behandling

I regleringsbrevet för 2001 fick *Statens räddningsverk* i uppdrag att redovisa en samlad bild och bedömning över olycksutvecklingen i Sverige. Räddningsverket redovisade sitt uppdrag hösten 2002 i rapporten *Olyckor i siffror. En rapport om olycksutvecklingen i Sverige*. I rapporten konstateras att antalet olyckor som resulterar i dödsfall minskar. Inom några områden finns dock en motsatt trend. Det gäller i första hand antalet dödsfall och svårt skadade till följd av fallolyckor. Det är i första hand de allra äldsta som återfinns i denna statistik. Ökningen beror inte enbart på att antalet äldre i samhället växer utan är också absolut. Statens räddningsverk anför att det mot bakgrund av olycksutvecklingen för äldre och mot bakgrund av att denna åldersgrupp blir allt större finns stark anledning för en samlad insats avseende de äldres säkerhet, exempelvis genom inrättande av en äldresäkerhetsdelegation (jfr barnsäkerhetsdelegation). Ett annat steg borde vara att öka forskningsverksamheten inom detta område.

Statens räddningsverks rapport bereds för närvarande i Regeringskansliet. *Socialstyrelsen* har publicerat rapporten *Näringsproblem i vård och omsorg. Prevention och behandling. (SoS-rapport 2000:11)*. Målgruppen för rapporten är läkare, sjuksköterskor och annan personal som arbetar på sjukhusens vårdavdelningar inom den kommunala äldreomsorgen och inom primärvården.

Regeringen har nyligen avlämnat *proposition 2002/03:35 Mål för folkhälsan*. I propositionen föreslås att det övergripande målet för folkhälsan skall vara att skapa samhällseliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Vad gäller de äldre anföras att hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser är av stor betydelse ur samhällsekonomisk synvinkel med hänsyn till de stora utmaningar vi står inför på grund av den demografiska utvecklingen. Enligt regeringens bedömning finns det därför flera tungt vägande skäl för att särskilt prioritera hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete bland äldre.

Regeringens skrivelse

I skrivelsen redovisas att många kommuner har övergripande handlingsplaner för folkhälsoarbete men målgruppen äldre saknas ofta, likaså kontinuitet, långsiktighet och politiskt antagna handlingsplaner med målsättningar för verksamheten. Folkhälsoinstitutet har i en rapport redovisat hur det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet bland äldre (65 år och äldre som har eget boende och som i stort sett klarar sig själva) fortlöpt på lokal, regional och nationell nivå. Vård- och omsorgsförvaltningarna riktar sin verksamhet i första hand till dem som behöver någon form av insats från

kommunen. Men det förekommer dock aktiviteter inom äldreomsorgen som även riktar sig till friska äldre. Några kommuner har anställt äldresamordnare och inrättat folkhälsoråd. Oftast engageras vård- och omsorgspersonal i den hälsofrämjande verksamheten för både friska äldre och äldre med behov av vård och omsorg. Pensionärs- och frivilligorganisationer är viktiga resurser i det hälsofrämjande arbetet.

Regeringen hänvisar till att den avser att överlämna en proposition till riksdagen i januari 2003 om mål för folkhälsa där äldres hälsa kommer att uppmärksammas.

(Utskottet kommer att behandla propositionen i betänkande 2002/03:SoU7.)

Utskottets ställningstagande

Statens räddningsverks rapport angående olycksutvecklingen i Sverige med förslag bl.a. om inrättande av en äldredelegation bereds för närvarande i Regeringskansliet. Riksdagen bör inte föregripa det pågående beredningsarbetet. Motionerna So356 (s), So358 (fp) yrkande 11, So444 (c) yrkande 5 och So481 (s) avstyrks därmed.

Olika aspekter på kostfrågor inom äldreomsorgen tas upp i motionerna So19 (m) yrkande 8, So408 (v) yrkande 6 och Ub293 (m) yrkandena 1 och 2. Utskottet delar motionärernas bedömning att detta är viktiga frågor, men konstaterar att detta i första hand är ett ansvar för kommunerna och inte för riksdagen.

Anhörigstöd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avstyrka motioner om stöd till anhöriga, om hem-sjukvård och om reglerad skyldighet för socialnämnd att stödja dem som vårdar närstående. Utskottet hänvisar till pågående arbete. Riksdagen bör avstyrka motioner om hemvårdsbidrag och anhöriganställningar. Detta är i första hand kommunala frågor. Riksdagen bör också avstyrka en motion om stöd till Anhörigrådet och Demensförbundet.

Jämför reservationerna 45 (fp, c), 46 (m), 47 (kd), 48 (v), 49 (fp), 50 (kd) och 51 (fp, c).

Motionerna

I motion So19 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m) begärs tillkännagivande om anhörigas och närståendes situation (yrkande 12). De kommunala insatserna utgör en sjunkande andel av den totala omsorgen för äldre. I stället finns en omfattande insats av anhörigomsorg både i och utanför det egna hushållet, anför motionärerna. De anser att andra aktörer än det offentliga

måste uppmärksammas i utformningen av den framtida äldreomsorgen jämfört med i dag.

I *motion So18 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivanden om det fortsatta stödet till äldres anhöriga (*yrkande 7*) och om bidrag till Anhörigrådet och Demensförbundet såsom handikapporganisationer (*yrkande 8*). Motionärerna anför att stödet till anhöriga måste förbättras. En anhörigpeng skulle ge de anhöriga hjälpgivarna stor valfrihet att själva avgöra vilken form av stöd de behöver. Regeringen bör ta initiativ till överläggningar med Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet för att diskutera reformförslag, bl.a. fortsatt utbyggnad av avlastnings- och växelvård, förbättringar i kommunernas regler för hemvårdsbidrag samt ökade möjligheter att anställa närstående. Motionärerna anser att Anhörigrådet och Demensförbundet snarast borde klassificeras som handikapporganisationer och få bidrag som sådana.

I *motion So260 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* begärs tillkännagivanden om metodutveckling för sjukvård i hemmet (*yrkande 2*) och om överläggningar med Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet om anhörigvårdare (*yrkande 3*). Samma yrkanden återfinns också i *motion So470 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)* yrkandena 2 och 3.

I *motion So408 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om vad i motionen anför om anhörigstöd (*yrkande 12*). Motionärerna konstaterar att det är positivt med den utveckling som skett med ett ökat stöd till anhöriga men att det alltid finns en risk med projekt vars medel är avgränsade. De anser att det därför bör övervägas om anhörigstödet kan permanentas och riktas efter avslutad period 2004. Samtidigt bör det säkerställas att anhörigvården skall utföras utifrån att den enskilde så önskar och inte för att samhället skall göra besparingar i den generella välfärden.

I *motion So508 av Rosita Runegrund m.fl. (kd)* begärs tillkännagivanden om behovet av hälsoekonomiska studier och forskning omkring anhörigvårdarens hälsotillstånd (*yrkande 1*) och om behovet av forskning kring anhörigvården (*yrkande 2*). Vidare begärs tillkännagivande om ett nationellt resurscenter för anhörigstöd (*yrkande 3*). Centret skulle fungera som en kunskapsresurs för kommunernas arbete med anhörigvård, anför motionärerna. Tillkännagivanden begärs också om behovet av att verka för att kunskap om anhörigvårdarnas situation blir en viktig del i alla utbildningar inom vården och den sociala sektorn (*yrkande 4*) och om anhörganställning (*yrkande 5*). Slutligen anför motionärerna att riksdagen beslutar om ändring av socialtjänstlagen 5 kap. 10 § enligt följande: "Socialnämnden skall genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller äldre eller som har funktionshinder." (*Yrkande 8.*)

I *motion So20 av Inger Davidson och Rosita Runegrund (båda kd)* begärs tillkännagivanden dels om anhörigvårdarnas situation (*yrkande 1*), dels om ett särskilt bidrag för anhörigstöd (*yrkande 2*) och dels om ändring i socialtjänstlagen när det gäller kommunernas ansvar för anhörigvården (*yrkande 3*). Motionärerna anser att anhöriga har rätt till olika former av stöd, information

och handledning. De anser också att stimulansbidragen fyllde en särskild funktion och hänvisar till att Kristdemokraterna i sitt budgetalternativ hade avsatt ytterligare resurser. Vidare anför de att det bör bli en särskilt reglerad skyldighet för socialnämnden att ge stöd till anhörigvårdarna.

I *motion So477 av Lena Ek och Jan Andersson (båda c)* begärs tillkännagivanden om vad i motionen anförts dels om hänsyn till anhörigas insatser och arbetssituation i planering av sjukvård och äldreomsorg (*yrkande 1*), dels om en nationell plan för fortsatt utbyggnad av avlösning och växelvård (*yrkande 2*), dels om förbättringar i reglerna för hemvårdsbidrag (*yrkande 3*), dels om ökade möjligheter att anställa närstående (*yrkande 4*), dels om förbättrad utbildning av kontaktpersoner för anhörigvårdare och patienter (*yrkande 5*) och dels om ökat antal timmar för gratis ledighet för vårdaren (*yrkande 6*). Motionärerna anför att tack vare de 300 miljoner kronor som anvisades för att under tre år bygga ut anhörigstödet tycks anhörigas värdefulla insatser ha kommit fram i ljuset.

Regeringens skrivelse

Genom Anhörig 300 har anhörigas situation synliggjorts och deras insatser har kommit att värdesättas och respekteras. Med hjälp av stimulansbidraget har både stödformer som fanns sedan tidigare vidareutvecklats och nya stödformer tillkommit och spridits till fler kommuner. Samverkan mellan kommunerna, anhöriga och frivilligorganisationer har utvecklats. Genom de särskilda projekten har man fått ny och fördjupad kunskap om de anhörigas situation och om hur deras behov av stöd skall bedömas och tillgodoses. Socialutskottet har dock tillkännagivit (bet. 2001/02:SoU11) att det är önskvärt att i socialtjänstlagen införa en särskilt reglerad skyldighet för socialnämnden att stödja dem som vårdar närstående.

För att en bred och långsiktig utveckling av anhörigstödet även fortsättningsvis skall prioriteras har regeringen i den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården för åren 2002–2004 angivit att stödet till anhöriga bör fortsätta och skall ingå i det utökade generella statsbidraget. Regeringen, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet har slutit ett utvecklingsavtal om att stödet till anhöriga skall fortsätta under de kommande åren. Socialstyrelsen har uppdrag att fortsätta följa upp utvecklingen av kommunernas stöd till anhöriga.

I skrivelsen slår regeringen fast att de anhörigas insatser är viktiga komplement till den vård och omsorg som samhället i övrigt ansvarar för. Regeringen anser att det påbörjade utvecklingsarbetet måste fortsätta och vidareutvecklas och kommer att fortsätta att följa utvecklingen av anhörigstödet i kommunerna. Inom Socialdepartementet pågår en analys av de ekonomiska konsekvenserna av en särskilt reglerad skyldighet för socialnämnden att stödja dem som vårdar närstående. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i frågan.

Bakgrund och tidigare behandling

Enligt *lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård* har en närstående som vårdar någon som är svårt sjuk rätt till ersättning för tid då han avstår från förvärvsarbete i samband med vården (4 §). Ersättning utges för högst 60 dagar (6 §). (I vissa fall av hiv-infektion utges ersättning i 240 dagar.)

Enligt *5 kap. 10 § socialtjänstlagen (2001:453)* bör socialnämnden genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller äldre eller som har funktionshinder.

Utskottet har i *betänkande 2001/02:SoU11* föreslagit riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att det är önskvärt att i socialtjänstlagen införa en särskilt reglerad skyldighet för socialnämnden att stödja dem som vårdar närstående. Regeringen bör snarast göra en analys av de ekonomiska konsekvenserna av en sådan lagreglering samt redovisa för riksdagen olika alternativa lagregleringar i avsikt att ytterligare stödja anhöriga. Riksdagen följde utskottet (rskr. 2001/02:178).

I *betänkande 2001/02:SoU12* behandlade utskottet senast motioner om bl.a. kvalitetskontroll av hemsjukvården. Utskottet hänvisade då till den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården. Enligt utskottets uppfattning var de insatser som parterna kommit överens om i avtalet väl ägnade att höja kvaliteten på såväl medicinska insatser som omvårdnad och rehabilitering i hemsjukvården. De då aktuella motionerna avstyrktes därmed.

I *betänkande 2002/03:SoU1* behandlade utskottet senast motionsyrkanden med krav om att Anhörigrådet och Demensförbundet skulle ses som bidragsberättigade handikapporganisationer. Utskottet konstaterade då dels att regeringen lovat att återkomma i samband med den ekonomiska vårpropositionen angående bidraget till handikapporganisationerna, dels att regeringen avsatt medel för stöd till anhängföreningarna också för budgetåret 2003 under anslaget 17:1 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldrepolitiken.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att det påbörjade utvecklingsarbetet med stöd till anhöriga måste fortsätta och vidareutvecklas. Regeringen redovisar att den, Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet har slutit ett utvecklingsavtal om att stödet till anhöriga skall fortsätta under de kommande åren. Socialstyrelsen har i uppdrag att följa upp utvecklingen av kommunernas stöd till anhöriga. Utskottet vill också hänvisa till det arbete som görs i arbetsgruppen med uppgift att sammanställa kunskap om situationen för personer med demenssjukdomar och deras anhöriga samt identifiera utvecklingsområden där åtgärder behöver sättas in på olika nivåer. Utskottet anser att resultatet av det pågående arbetet bör avvaktas. Motionerna So18 (fp) yrkande 7, So19 (m) yrkande 12, So20 (kd) yrkandena 1 och 2, So260 (fp) yrkande 3, So408 (v) yrkande 12, So470 (fp) yrkande 3, So477 (c) yr-

kandena 1, 2 och 5 samt So508 (kd) yrkandena 1–4 avstyrks. Även motionerna So477 (c) yrkandena 3, 4 och 6 samt So508 (kd) yrkande 5 avstyrks, då frågan om den närmare utformningen av hemvårdsbidrag och anhöriganställningar är kommunala frågor.

Vad gäller kvalitetskontrollen av hemsjukvården vill utskottet hänvisa till den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården. Enligt utskottets uppfattning är de insatser som parterna kommit överens om i avtalet väl ägnade att höja kvaliteten på såväl medicinska insatser som omvårdnad och rehabilitering i hemsjukvården. Motionerna So260 (fp) yrkande 2 och So470 (fp) yrkande 2 avstyrks därmed.

Riksdagen har i ett tillkännagivande till regeringen våren 2002 givit denna i uppdrag att göra en analys av de ekonomiska konsekvenserna av en särskilt reglerad skyldighet för socialnämnden att stödja dem som vårdar närstående. Regeringen bereder frågan. Utskottet anser att riksdagen inte skall ta något ytterligare initiativ i frågan. Motionerna So20 (kd) yrkande 3 och So508 (kd) yrkande 8 avstyrks.

Utskottet konstaterar att Anhörigrådet och Demensförbundet får bidrag också för budgetåret 2003. Utskottet anser att motion So18 (fp) yrkande 8 inte bör föranleda något initiativ från riksdagens sida.

Tandvård

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om behovsstyrt högkostnadsskydd inom tandvården. Utskottet anser att på sikt bör ett högkostnadsskydd för tandvård för alla införas.

Jämför reservation 52 (m).

Motion

I motion So19 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m) begärs tillkännagivande om vad i motionen anføres om att ett förbättrat behovsstyrt högkostnadsskydd inom tandvården införs (*yrkande 16*). Motionärerna anser att regeringens satsningar på en förbättrad tandvårdsförsäkring är otillräckliga. De föreslår ett förbättrat högkostnadsskydd som omfattar alla. (Moderaterna har i sin budgetmotion föreslagit ytterligare 100 miljoner kronor för att förstärka tandvårdsförsäkringen.)

Regeringens skrivelse

I skrivelsen redovisas att sedan den 1 januari 1999 har landstingen ansvar för att bedriva uppsökande verksamhet bland personer som bor i särskilda boenformer för service och omvårdnad av äldre och funktionshindrade m.fl. för att erbjuda en avgiftsfri munhälsobedömning och individuell rådgivning.

Patienten har sedan rätt att få den tandvård som visar sig nödvändig enligt samma avgift som betalas för öppen hälso- och sjukvård.

I propositionen Bättre tandvårdsstöd för äldre m.m. (prop. 2001/02:51) föreslog regeringen förbättringar i tandvårdsstödet riktade till äldre. Propositionen antogs av riksdagen. Från och med den 1 juli 2002 har tandvårdsersättningen för flertalet åtgärder i den s.k. bastandvården höjts från ett grundbelopp till ett och ett halvt grundbelopp. För undersökning, som tidigare inte subventionerats för personer över 30 år, skall ett grundbelopp på 106 kr betalas ut för personer som fyller minst 65 år under året. Vidare infördes ett högkostnadsskydd för protetik som innebär att den enskildes kostnad för fasta eller avtagbara proteser under en behandlingsomgång inte skall överstiga 7 700 kr.

I propositionen anförde regeringen att ett högkostnadsskydd för tandvård på sikt bör införas för alla. I ett läge där det ekonomiska utrymmet för en sådan reform saknas fann regeringen dock flera skäl för att i första hand förbättra stödet för de äldre. De som nu är gamla har haft betydligt sämre förutsättningar för att behålla en god tandhälsa. De har inte fått del av förebyggande åtgärder på samma sätt som yngre generationer, vilket har lett till att många nu har omfattande tandvårdsbehov. I 65-årsåldern avslutar de flesta sitt yrkesverksamma liv. Inkomsten minskar oftast avsevärt i samband med pensioneringen, vilket är ett viktigt skäl för att det förbättrade stödet skall gälla fr.o.m. 65 års ålder.

Utskottets ställningstagande

När utskottet våren 2002 behandlade regeringens förslag till bättre tandvårdsstöd för äldre m.m. delade utskottet regeringens bedömning att det på sikt bör införas ett högkostnadsskydd för tandvård för alla (prop. 2001/02:51, bet. 2001/02:SoU14, rskr. 2001/02:206). Utskottet konstaterade dock att det är en reform som är förenad med mycket stora kostnader och att det, då det inte fanns ekonomiska möjligheter att införa ett sådant stöd vid den tidpunkten, var mest angeläget att förbättra tandvårdsstödet för de äldre. Utskottet vidhåller denna ståndpunkt. Motion So19 (m) yrkande 16 avstyrks.

Vård i livets slutskede

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om vård i livets slutskede. Utskottet hänvisar till att regeringen bereder frågan.

Jämför reservation 53 (m, fp, kd, c).

Motion

I motion So19 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m) begärs tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag på hur vården i livets slutskede kan förbättras (yrkande 19).

Regeringens skrivelse

I skrivelsen redovisas att Kommittén om vård i livets slutskede (dir. 1997:174) har överlämnat sitt slutbetänkande, Döden angår oss alla – Värdig vård i livets slutskede (SOU 2001:6). Kommitténs huvudförslag är att alla patienter oavsett diagnos i livets slutskede skall tillförsäkras en palliativ vård på lika villkor över hela landet. Även ett stort antal andra förslag lämnas, som i huvudsak är av den karaktären att de kan genomföras av kommuner och landsting.

Betänkandet har remissbehandlats. Regeringen har inte tagit ställning till den fortsatta behandlingen av kommitténs förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ställer sig inte bakom motion So19 (m) yrkande 19. Motionen avstyrks.

Skrivelsen i övrigt

Utskottet anser att regeringens skrivelse inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Ytterligare mål för äldrepolitiken (punkt 1)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So444 yrkande 1.

Ställningstagande

Jag anser att målen för äldrepolitiken bör förstärkas till ett mer individbaserat förhållningssätt. Det är viktigt att var och en blir bemött utifrån sina egna förutsättningar och sin egen vilja. Pensionärens livsvillkor och behov varierar, därför kan vi inte betrakta pensionärskollektivet som en homogen samhällsgrupp. Vi måste skapa verkliga möjligheter för den enskilde att påverka sin egen och sina anhörigas omsorg. All vård och omsorg skall ha hög kvalitet, och alla skall bemötas med stor respekt och värdighet. Äldrepolitiken skall bedrivas utifrån ett individbaserat förhållningssätt med utgångspunkt i individens särskilda behov.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Utvärdering av äldreomsorgen (punkt 2)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So10 yrkande 6 och 2002/03:So19 yrkandena 1 och 18.

Ställningstagande

Vi anser att de många fel och brister som redovisas är en indikation på att det finns grova systemfel i dagens äldreomsorg. Det är angeläget att en parlamen-

tarisk beredning snarast tillsätts med uppgift att komma med förslag på hur äldreomsorgens framtida finansiering långsiktigt bör lösas för att, likt pensionsuppbyggelsen, söka en uppbyggnad som håller över tid och över val. Vi anser att staten i stället för kommunerna bör stå för finansieringsansvaret av omsorgen.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3. Inriktningen av äldrepolitiken (punkt 3)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So10 yrkandena 1, 3 och 4, 2002/03:So19 yrkandena 3 och 5, 2002/03:So202, 2002/03:So239 yrkandena 1 och 2 och 2002/03:So316 yrkande 1 och avslår motionerna 2002/03:So11 yrkande 2, 2002/03:So18 yrkandena 1, 3 och 9, 2002/03:So273, 2002/03:So358 yrkande 8, 2002/03:So408 yrkandena 3 och 10, 2002/03:So444 yrkandena 2, 7 och 8, 2002/03:So460 yrkandena 1, 2, 12 och 14, 2002/03:So501 och 2002/03:So505.

Ställningstagande

Vi anser att äldre skall ha rätt att välja omsorgsgivare och att staten skall överta ansvaret för äldreomsorgen. En statlig äldrepenning som följer individen bör införas. Äldrepenningens storlek avgörs av den enskildes omsorgsbehov och tillfaller den omsorgsgivare den enskilde eller dennes anhöriga väljer. Valfrihet på lika villkor för alla med behov av omsorg blir därmed verklighet. För att ingen skall lämnas utanför har kommunen det fortsatta ansvaret för att också de som inte orkar, kan eller vill välja får den allra bästa vården. En fri och omfattande etableringsrätt för äldreomsorgsinitiativ som sker på annan än kommunal grund bör uppmuntras och stödjas. Då kan äldreboenden och vårdenheter specialinrikta sig mot t.ex. invandrare eller utveckla vårdinnehåll i en viss riktning.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4. Inriktningen av äldrepolitiken (punkt 3)

av Kerstin Heinemann (fp) och Marita Aronson (båda fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So18 yrkandena

1, 3 och 9 och 2002/03:So358 yrkande 8 och avslår motionerna 2002/03:So10 yrkandena 1, 3 och 4, 2002/03:So11 yrkande 2, 2002/03:So19 yrkandena 3 och 5, 2002/03:So202, 2002/03:So239 yrkandena 1 och 2, 2002/03:So273, 2002/03:So316 yrkande 1, 2002/03:So408 yrkandena 3 och 10, 2002/03:So444 yrkandena 2, 7 och 8, 2002/03:So460 yrkandena 1, 2, 12 och 14, 2002/03:So501 och 2002/03:So505.

Ställningstagande

Vi vill understryka att ingen social trygghet finns utan stabil grund i starkt näringsliv och sund samhällsekonomi. Det är därifrån kostnaderna för vården betalas. Om inte skatter och sociala trygghetssystem lämnar plats för att upprätthålla arbetets värde blir det inte tillräckligt många som är villiga att arbeta inom äldreomsorgen.

Vi anser att det behövs en förbättrad valfrihet för de äldre, så att det stöd kommunen godkänt får användas hos valfri kvalitetsgodkänd vårdgivare – kommunal eller icke-kommunal. Valfriheten är ett sätt att trygga kvaliteten. Det gör också hemtjänsten mer lockande och omväxlande att arbeta inom som anställd eller företagare. Det är bara genom att vara lyhörd gentemot de enskildas önskemål som omsorgsgivarna kan känna sig säkra på att det finns inkomster i form av äldrepeng från kommunen. Vi anser att regeringen bör återkomma med förslag till ändring av socialtjänstlagen så att valfrihetsprincipen skrivs in i lagen såvitt avser hemtjänst och särskilt boende för äldre.

Vi anser också att det bör vara en del av utvecklings- och kvalitetsarbetet inom äldreomsorgen att bättre tillgodose behoven av kunskaper i finska och andra minoritets- och invandrarpråk.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5. Inriktningen av äldrepolitiken (punkt 3)

av Chatrine Pålsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So11 yrkande 2 och 2002/03:So460 yrkandena 1, 2 och 14 och avslår motionerna 2001/02:So10 yrkandena 1, 3 och 4, 2002/03:So18 yrkandena 1, 3 och 9, 2001/02:So19 yrkandena 3 och 5, 2002/03:So202, 2002/03:So239 yrkandena 1 och 2, 2002/03:So273, 2002/03:So316 yrkande 1, 2002/03:So358 yrkande 8, 2002/03:So408 yrkandena 3 och 10, 2002/03:So444 yrkandena 2, 7 och 8, 2002/03:So460 yrkande 12, 2002/03:So501 och 2002/03:So505.

Ställningstagande

Jag anser att den växande andelen äldre skall betraktas som ett gemensamt samhällsansvar och som en resurs att ta till vara. Äldre behöver vara represen-

terade i beslutande församlingar för samhällsliv och olika verksamheter skall utformas så att de svarar mot äldres behov och önskemål.

Äldre måste också ha rätt och möjlighet att välja utförare av vård, omsorg och service. En ökad mångfald av vårdgivare kan stimulera och tillföra vården nya impulser. Privata företag, kooperativ och rörelsedrivna alternativ bör därför ges möjlighet att verka inom kommunernas och landstingens vårdområden.

Kommunerna tvingas alltid till prioriteringar inom begränsade ekonomiska ramar. I dag begränsar kommunerna sina vård- och omsorgsinsatser och ger dessa främst till de allra mest vårdbehövande. Behoven av väl genomtänkta prioriteringar är viktigare än någonsin. Kommunerna behöver få vägledning om vilka värderingar som skall gälla vid prioriteringsbeslut. Jag anser därför att det behövs en prioriteringsutredning. Den prioriteringsutredning som genomfördes rörande hälso- och sjukvården (SOU 1995:5) bör kunna fungera som förebild.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6. Inriktningen av äldrepolitiken (punkt 3)

av Elina Linna (v) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So408 yrkandena 3 och 10 samt avslår motionerna 2002/03:So10 yrkandena 1, 3 och 4, 2002/03:So11 yrkande 2, 2002/03:So18 yrkandena 1, 3 och 9, 2002/03:So19 yrkandena 3 och 5, 2002/03:So202, 2002/03:So239 yrkandena 1 och 2, 2002/03:So273, 2002/03:So316 yrkande 1, 2002/03:So358 yrkande 8, 2002/03:So444 yrkandena 2, 7 och 8, 2002/03:So460 yrkandena 1, 2, 12 och 14, 2002/03:So501 och 2002/03:So505.

Ställningstagande

Vi anser att det skall vara en rättighet för de äldre att ha möjlighet till social gemenskap, vistas ute, upprätthålla de vanor och intressen som den enskilde haft och en trygg tillvaro utan stress och oro för om hjälp finns när behoven uppstår. I den nya socialtjänstlagen som trädde i kraft den 1 januari 2002 finns det nu inskrivet att de äldre har rätt till en aktiv och meningsfull tillvaro. Det är viktigt att kommunerna tar sitt ansvar och att lagändringen får genomslag i äldreomsorgen. Vi anser att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att kartlägga hur och i vilken omfattning kommunerna säkerställer de äldres rätt till en aktiv och meningsfull tillvaro.

Socialstyrelsen bör också göra en översyn av hur äldreomsorgen uppfyller åtaganden vad gäller minoritetsspråk och insatser för andra äldre med annat modersmål än svenska.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7. Inriktningen av äldrepolitiken (punkt 3)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So11 yrkande 2 och 2002/03:So444 yrkandena 2, 7 och 8 samt avslår motionerna 2002/03:So10 yrkandena 1, 3 och 4, 2002/03:So18 yrkandena 1, 3 och 9, 2002/03:So19 yrkandena 3 och 5, 2002/03:So202, 2002/03:So239 yrkandena 1 och 2, 2002/03:So273, 2002/03:So316 yrkande 1, 2002/03:So358 yrkande 8, 2002/03:So408 yrkandena 3 och 10, 2002/03:So460 yrkandena 1, 2, 12 och 14, 2002/03:So501 och 2002/03:So505.

Ställningstagande

Jag anser att även de äldre skall ges möjlighet till aktivt deltagande i samhällslivet. Kommuner och landsting bör ha ett intresse av ett väl utvecklat samarbete med pensionärsorganisationerna för att tidigt få ta del av synpunkter för att utveckla verksamheten bättre. Ett sätt att nå ökad delaktighet för de äldre är medborgarpaneler och uppsökande arbete från lokala myndigheter. Regeringen bör utveckla former för ökad delaktighet för de äldre.

Äldreomsorgen kommer att behöva anpassas efter att en högre andel människor med olika kulturell bakgrund kommer att behöva hjälp. Det bör skapas äldreboenden som byggs upp på språklig grund. Rekrytering av vårdpersonal med olika kulturell kompetens blir viktigt för att öka kunskapen om skillnader i synen på åldrande och död.

Samverkan mellan offentlig och ideell sektor är viktigt för att kunna erbjuda bästa tänkbara och effektivaste vård, omsorg och service. Regeringen bör återkomma med förslag på hur volontärer kan bli verksamma inom skola, vård och omsorg.

Kommunerna tvingas alltid till prioriteringar inom begränsade ekonomiska ramar. Väl genomtänkta prioriteringar är därför viktigt. Kommunerna behöver få vägledning om vilka värderingar som skall gälla vid prioriteringsbeslut. Därför behövs det en prioriteringsutredning.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8. Inriktningen av äldrepolitiken (punkt 3)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So408 yrkandena 3 och 10 samt 2002/03:So505 och avslår motionerna 2002/03:So10 yrkandena 1, 3 och 4, 2002/03:So11 yrkande 2, 2002/03:So18 yrkandena 1, 3 och 9, 2002/03:So19 yrkandena 3 och 5, 2002/03:So202, 2002/03:So239 yrkandena 1 och 2, 2002/03:So273, 2002/03:So316 yrkande 1, 2002/03: So358 yrkande 8, 2002/03:So444 yrkandena 2, 7 och 8, 2002/03:So460 yrkandena 1, 2, 12 och 14 samt 2002/03:So501.

Ställningstagande

Jag anser att det skall vara en rättighet för de äldre att ha möjlighet till social gemenskap, vistas ute, upprätthålla de vanor och intressen som den enskilde haft och en tryggt tillvaro utan stress och oro för om hjälp finns när behoven uppstår. I den nya socialtjänstlagen som trädde i kraft den 1 januari 2002 finns det nu inskrivet att de äldre har rätt till en aktiv och meningsfull tillvaro. Det är viktigt att kommunerna tar sitt ansvar och att lagändringen får genomslag i äldreomsorgen. Jag anser att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att kartlägga hur och i vilken omfattning kommunerna säkerställer de äldres rätt till en aktiv och meningsfull tillvaro.

Socialstyrelsen bör också göra en översyn av hur äldreomsorgen uppfyller åtaganden vad gäller minoritetsspråk och insatser för andra äldre med annat modersmål än svenska.

Jag vill också betona vikten av att äldre homo- och bisexuellas särskilda behov uppmärksammas inom äldreomsorgen. Äldre människor måste behandlas med respekt för sin sexuella läggning av sina medmänniskor och vårdpersonal.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9. Resursanvändningen (punkt 5)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Carl-Axel Johansson (m), Kenneth Johansson (c), Anne Marie Brodén (m) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 2.

Ställningstagande

Vi anser att Riksdagens revisorers förslag punkt 2 om att analysera resursanvändningen bör tillstyrkas. De avsevärda skillnader i hur mycket och på vilket sätt äldreomsorgen har byggts ut i olika delar av landet tyder på att olika typer av hjälpinsatser kan vara möjliga även för likartade hjälpbehov. En viktig

förutsättning för analyser av detta slag är att den nationella statistiken förbättras och blir mer jämförbar över tiden såväl centralt som lokalt.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10. Specialdestinerade statsbidrag (punkt 6)

av Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Carl-Axel Johansson (m), Kenneth Johansson (c), Anne Marie Brodén (m) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed Riksdagens revisorers förslag punkt 3.

Ställningstagande

Vi delar Riksdagens revisorers bedömning att specialdestinerade statsbidrag bör användas med försiktighet inom kommunernas äldreomsorg.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11. Äldreboenden (punkt 7)

av Chatrine Pålsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So460 yrkande 13 och avslår motionerna 2002/03:So266 och 2002/03:So310.

Ställningstagande

Den växande andelen äldre i befolkningen kräver en medveten bostadsplanering från samhällets sida. Jag anser att mångfald och innovationer skall stimuleras på detta område. De äldre skall tillförsäkras en verklig valfrihet när det gäller boendeformer. Att få möjlighet att bo kvar i sin invanda miljö är en fråga om livskvalitet. För att göra det möjligt för den som önskar att bo kvar i eget boende krävs en utbyggnad av insatser inom hemsjukvård och hemtjänst. Kvarboendet skall underlättas genom bostadsanpassning eller särskilt stöd. Nästa steg i boendetrappan kan vara att byta till seniorboende med viss trygghet och servicefunktioner. När vårdbehoven blir stora är de särskilda boendeformerna, med den trygghet dessa kan erbjuda, ofta vad som efterfrågas.

Jag anser att äldre människor själva bör få vara med och forma sitt eget boende på ett aktivt sätt. Studiecirklar, samrådsgrupper och en nära delaktighet i den kommunala bostadsplaneringen bör stimuleras. Ett sätt att hitta

andra former för äldreomsorgen är att släppa in producent- och konsumentkooperativ i planering och vid tillkomst av nya enheter.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12. Rätten att flytta (punkt 8)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So10 yrkande 2 och 2002/03:So239 yrkande 3.

Ställningstagande

Rätten till fri bosättning fungerar inte enligt en utvärdering som Socialstyrelsen har gjort. Detta har vi också påpekat vid ett flertal tillfällen. Enligt regeringen är det inte några problem att kommunerna brister i tillämpningen av lagen. Regeringen konstaterar att det endast är ett fåtal äldre som sökt bistånd i annan kommun och att det därmed inte skulle vara ett problem med uppfyllelsen av lagen. Vi delar inte den slutsatsen. Varje äldre med vård- och omsorgsbehov som söker bistånd på annan ort eller till annat boende gör detta med en viss avsikt. Med en moderat äldrepenning (jfr res. 3) kommer äldre att kunna flytta vart de vill utan ny biståndsansökan. Då kommer vårdgivaren att ersättas med den kostnad som omsorgen om den äldre kostar. Med vårt förslag garanteras valfrihet, mångfald och kvalitet.

Vi anser att socialtjänstlagen skall utformas så att rätten att flytta till annan kommun garanteras. Det ankommer på regeringen att snarast återkomma med förslag.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13. Konkurrensutsättning (punkt 9)

av Elina Linna (v) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So12 yrkande 1, 2002/03:So404 yrkande 3 och 2002/03:So408 yrkande 13.

Ställningstagande

Vi anser att stopp för fortsatt konkurrensutsättning och försäljning av äldreomsorgen till vinstdrivande företag bör övervägas mot bakgrund av oklarheter

vad gäller konsekvenser av såväl ekonomisk som vårdkvalitativ karaktär. Ur ett brukarperspektiv kan ifrågasättas om äldreomsorgen skall kunna konkurreras ut utan varje enskild individs medgivande. Äldreboendet är ett eget boende, ett hem för en äldre person med omfattande hjälpbehov. Att vart tredje eller vart fjärde år tvingas byta vårdgivare eller ställas inför hotet om byte är etiskt tveksamt. Det finns också en demokratisk aspekt som berör de äldres möjligheter till insyn och möjlighet till påverkan i samband med konkurrensutsättning. Enligt de regler som är gällande är konkurrensutsättning förenad med en strikt sekretess som omöjliggör för de berörda att aktivt delta och/eller påverka.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

14. Tillgänglighet till samhällelig service (punkt 10)

av Elina Linna (v) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So408 yrkande 5 och avslår motion 2002/03:So460 yrkande 15.

Ställningstagande

Vi anser att det bör göras en analys vid all samhällsplanering om vad som konstituerar en hälsosam miljö för äldre och vilka konsekvenser förändringar i samhällsstrukturen får för de äldres hälsa och möjligheter till ett självständigt liv.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

15. Minimikrav, värdighetsgaranti m.m. (punkt 12)

av Kerstin Heinemann (fp) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So18 yrkande 5 och avslår motionerna 2002/03:So12 yrkande 3, 2002/03:So408 yrkandena 1, 2 och 4, 2002/03:So460 yrkande 9 och 2002/03:So509 yrkande 14.

Ställningstagande

Vi anser att det behövs en kommunal omsorgsgaranti för att kvalitetssäkra en rad olika delar av vården. Att vara uppmärksam på avsteg från omsorgsgarantin skall vara en av uppgifterna för en kommunal äldreombudsman. Äldreombudsmän skall också vara den instans dit de äldre och deras anhöriga kan

vända sig med frågor och klagomål. En väl fungerande äldrevård behöver också stöd av specialister. Dessa bör samlas i ett äldrevårdscentrum (ÄVC) som skapas genom samarbete mellan en eller fler kommuner. Här skall finnas tillgång till bl.a. geriatriker och specialister i äldrepsykiatri och reumatologi samt ett rehabiliteringsteam. De statliga stimulansbidrag som bör ges till kommunerna för fortsatt utveckling av anhörigstödet bör också användas för att underlätta införandet av omsorgsgarantier, äldreombudsmän och äldrevårdscentrum. Uppbyggnaden av äldrevårdscentrum bör vidare tas upp i de årliga överläggningarna och avtalen med Landstingsförbundet.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

16. Minimikrav, värdighetsgaranti m.m. (punkt 12)

av Elina Linna (v), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So12 yrkande 3 och 2002/03:So408 yrkandena 1, 2 och 4 samt avslår motionerna 2002/03:So18 yrkande 5, 2002/03:So460 yrkande 9 och 2002/03:So509 yrkande 14.

Ställningstagande

Vi anser att Socialstyrelsen bör göra en kartläggning över personaltätheten och kompetensen inom äldreomsorgen på nationell nivå. Denna kan utgöra underlag för fastställandet av en norm för äldreomsorgen.

Vi anser också att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att utforma minimikrav för kvaliteten i äldreomsorgen och utforma nationella kvalitetskriterier. En lägsta acceptabel norm i form av minimikrav för kvalitet och tydliggörande av kvalitetsindikatorer skulle förutom att öka kvaliteten för den enskilde även bidra till en säkrare planering och uppföljning av äldreomsorgen och ökad jämlikhet i insatserna över landet. Det bör även fastställas kriterier för en nationell uppföljning av kvaliteten inom äldreomsorgen som möjliggör jämförelser över tid, geografiska skillnader och mellan olika driftsformer.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

17. Minimikrav, värdighetsgaranti m.m. (punkt 12)

av Chatrine Pålsson (kd)

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So460 yrkande 9

och 2002/03:So509 yrkande 14 och avslår motionerna 2002/03:So12 yrkande 3, 2002/03:So18 yrkande 5 och 2002/03:So408 yrkandena 1, 2 och 4.

Ställningstagande

En trygghetsgaranti bör skapas. Denna skall bestå av tre delar: en vårdgaranti som garanterar tillgänglighet, en värdighetsgaranti som garanterar ett värdigt bemötande och en boende- och hjälpmedelsgaranti där rätten till stöd och service ingår.

Värdighetsgarantin skall omfatta såväl medicinsk kvalitet som omvårdnads-kvalitet, bl.a. skall det finnas en läkare knuten till varje äldreboende. Anser en vårdtagare eller anhörig att verksamheten inte infriar de krav som värdighetsgarantin anger skall man kunna vända sig till en instans för klagomål.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

18. Kvaliteten i de medicinska insatserna (punkt 13)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So19 yrkandena 2 och 7 samt avslår motionerna 2002/03:So18 yrkandena 6, 12 och 13, 2002/03:So358 yrkande 10 och 2002/03:So460 yrkande 6.

Ställningstagande

Vi anser att läkarstödet i vården av äldre måste förbättras. Många äldre, vare sig de bor i ett särskilt boende eller i eget boende, får inte sina medicinska behov tillgodosedda i dag. Vi konstaterar att primärvården har flera problem vad gäller tillgänglighet, svårigheter att rekrytera personal och svårigheter att med god kvalitet ta emot och behandla de patienter som överförs från sjukhus och specialistmottagningar. För att komma till rätta med dessa uppenbara brister inte minst när det gäller att rätt kunna ta hand om äldre vårdkrävande patienter föreslår vi att kompetensen inom primärvården breddas: kompetens inom framför allt psykiatri och geriatrik bör tillföras primärvården.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

19. Kvaliteten i de medicinska insatserna (punkt 13)

av Kerstin Heinemann (fp) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So18 yrkandena 6, 12 och 13 samt 2002/03:So358 yrkande 10 och avslår motionerna 2002/03:So19 yrkandena 2 och 7 samt 2002/03:So460 yrkande 6.

Ställningstagande

Vi anser att till varje äldreboende bör det knytas en läkare som har ansvaret för att regelbundet besöka enheten och se till att de äldre som bor där får god medicinsk vård. Denna läkare skall också vara ett stöd för personalen.

Enligt en studie från Socialstyrelsen får cirka hälften av de äldre som bor i särskilt boende inte sina rehabiliteringsbehov tillgodosedda. Organiseringen av behovsbedömningen och kartläggningen av de äldres rehabiliteringsbehov måste förbättras. Ansvarsfördelningen mellan huvudmännen måste ses över när det gäller hemsjukvården och rehabiliteringen. Det behövs en skärpt lagstiftning mot diskriminering av äldre vid bl.a. rehabilitering.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

20. Kvaliteten i de medicinska insatserna (punkt 13)

av Chatrine Pålsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So460 yrkande 6 och avslår motionerna 2002/03:So18 yrkandena 6, 12 och 13, 2002/03:So19 yrkandena 2 och 7 samt 2002/03:So358 yrkande 10.

Ställningstagande

Jag anser att den psykosociala aspekten i äldrevården måste beaktas mera. Gruppen äldre med psykiatriska besvär avvisas ofta i primärvården och inom psykiatrin. Inom den kommunala äldreomsorgen finns sällan kompetens att hantera dessa problem. Därför bör det inrättas seniormottagningar där äldre kan få rådgivning, samtalsstöd och psykoterapi.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

21. Uppsökande verksamhet (punkt 14)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So19 yrkande 14.

Ställningstagande

Omvårdnaden är eftersatt när det gäller äldre med psykiska störningar. Detta beror till stor del på bristande kunskap om åldrande och om attityder till och förväntningar på vad åldrandet innebär. Många äldre har följaktligen ett dolt psykiatriskt vårdbehov. Vi vill här peka på betydelsen av uppsökande verksamhet för att nå äldre med vårdbehov. Moderaterna har i samband med budgetbehandlingen föreslagit ett särskilt stimulansbidrag till uppsökande verksamhet inom psykiatrin för att bättre tillgodose behoven.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

22. Vårdgaranti (punkt 15)

av Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Carl-Axel Johansson (m), Kenneth Johansson (c), Anne Marie Brodén (m) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So19 yrkande 6.

Ställningstagande

Vi anser att en verklig nationell vårdgaranti bör införas. Den närmare utformningen av denna har vi utförligt beskrivet i vårt särskilda yttrande, nr 5, i betänkande 2002/03:SoU1 vartill hänvisas.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

23. Institut för medicin och hälsa (punkt 16)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So19 yrkande 11.

Ställningstagande

För att ge maximal kraft åt ansträngningarna att ligga i den medicinska och biologiska forskningsfronten bör det skapas ett institut för medicin och hälsa. Institutet skall kraftsamla och möjliggöra ny, mer tvärvetenskaplig forskning men också fördjupa forskningen inom olika discipliner med anknytning till hälsa och sjukvård i vid mening.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

24. Förstärkt tillsyn (punkt 17)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So10 yrkande 5 och 2002/03:So19 yrkande 4 och avstyrker Riksdagens revisorers förslag punkt 5 och motion 2002/03:So18 yrkande 4.

Ställningstagande

Vi delar Riksdagens revisorers kritik av den rådande situationen inom äldreomsorgen, vi delar också uppfattningen att tillsynen behöver stärkas. Vi anser emellertid att en förstärkt oberoende tillsynsmyndighet bör inrättas på hälso- och sjukvårdsområdet. Denna bör även svara för tillsynen av äldre- och handikappomsorgen. Tillsynsmyndighetens uppgift skall vara att ackreditera nya vård- och omsorgsgivare, att kvalitetssäkra vård och omsorg samt att göra regelbunden medicinsk revision och övergripande tillsyn. Den skall också vara en instans dit allmänheten kan vända sig med klagomål.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

25. Lex Sarah (punkt 18)

av Elina Linna (v) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So408 yrkande 11.

Ställningstagande

Det är en mycket svår uppgift för personalen att gör en anmälan om missförhållanden i omsorg om äldre och funktionshindrade enligt 14 kap. 2 § socialtjänstlagen. Därför föreslår vi att man i samband med inrättandet av de 100 äldreombudsmän, som skall vara fristående från vårdverksamheten, ger dessa i uppdrag att hantera anmälningar enligt lex Sarah. Det skulle innebära att det är en utomstående handläggare som är ansvarig för att utreda anmälan.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

26. Demensombudsman (punkt 19)

av Chatrine Pålsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So303.

Ställningstagande

Jag anser att en demensombudsman bör inrättas. Denne skall vara talesman för de dementa och medvetandegöra de dolda missförhållanden som en del dementa lever med. Ombudsmannen skall även verka för att brister i lagar och förordningar uppmärksammas.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

27. Domstolströts (punkt 20)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So10 yrkande 8.

Ställningstagande

Det är riktigt att genom sanktionsavgifter o.d. markera vikten av att domstolsutslag efterföljs och respekteras. Vi menar dock att själva problemet ligger i att riksdagen genom lagstiftning ålägger kommunerna kostsamma uppgifter som kommunerna skall finansiera själva. Det är orimligt att kommunerna åläggs sanktionsavgifter för att de inte har tillräckliga resurser att utföra de uppgifter som riksdagen beslutat att de skall utföra. Vi anser också att det är orimligt att en eventuell sanktionsavgift tillfaller staten och inte den enskilde som lidit skada.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

28. Personalförsörjningen (punkt 21)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So19 yrkande 9 och avstyrker motionerna 2002/03:So18 yrkande 2, 2002/03:So358 yrkande 13 och 2002/03:So444 yrkande 10.

Ställningstagande

Vi anser att personalförsörjningen måste säkras för att kunna erbjuda äldre tillgång till en högkvalitativ omsorg och vård. Undersökningar har visat att ett ökat inslag av alternativ inom vård och omsorg är väsentligt för att säkra tillgången på personal och för att förbättra den befintliga personalens trivsel och utvecklingsmöjligheter. Sådan verksamhet inom vården erbjuder vanligen en bättre arbetsmiljö för personalen än vad den offentliga gör. Endast i ett system med mångfald kan en så stimulerande miljö skapas att kompetent personal söker sig dit.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

29. Personalförsörjningen (punkt 21)

av Chatrine Pålsson (kd) och Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So444 yrkande 10 och avstyrker motionerna 2002/03:So18 yrkande 2, 2002/03:So19 yrkande 9 och 2002/03:So358 yrkande 13.

Ställningstagande

När ekonomin får företräde framför kvaliteten och innehållet i vården och omsorgen, äventyrar det en god långsiktig utveckling. Det inverkar negativt på möjligheterna att rekrytera, kompetensutveckla och behålla personal. Det är därmed svårt att kunna erbjuda det ökade antalet äldre en god och säker vård och omsorg. Vi anser att regeringen bör ges i uppdrag att tillsammans med berörda parter presentera ett åtgärdsprogram för att långsiktigt säkra personalförsörjningen inom äldrevård och omsorg.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

30. Personalförsörjningen (punkt 21)

av Kerstin Heinemann (fp) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So18 yrkande 2

och 2002/03:So358 yrkande 13 och avstyrker motionerna 2002/03:So19 yrkande 9 och 2002/03:So444 yrkande 10.

Ställningstagande

Att rekrytera till äldrevården går i längden bara om man i grunden förändrar yrkets villkor. Vården behöver en mer småskalig, mindre hierarkisk, arbetsorganisation. Detta förändrar yrket och stärker dess status – genom mer inflytande över egen arbetssituation i små enheter, bättre utrymme för individuella lösningar av arbetstid och scheman samt ambitiös vidareutbildning och kompetensutveckling. Vårdanställda bör ha mer än en arbetsgivare att välja på. Därför behövs det fler alternativ och avknoppningar och mer decentralisering inom kommuner och landsting.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

31. Fortbildning för arbetsledare och biståndsbedömare (punkt 22)

av Chatrine Pålsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So11 yrkande 1.

Ställningstagande

Den bristande verkställigheten och de felaktiga biståndsbesluten som Riksdagens revisorer redovisar kan inte fortgå, anser jag. Dagens situation beror bl.a. på att medicinsk kompetens inte alltid ingår i biståndsbedömningen. Därigenom kan äldre personer med stora vårdbehov förvägras plats på äldreboende. Ett minimikrav är att såväl medicinsk kompetens som annan nödvändig kompetens skall ingå i biståndsbedömningen. Jag anser att regeringen bör presentera en för ändamålet anpassad utbildning för biståndsbedömare.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

32. Kompetensutveckling (punkt 23)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So19 yrkande 10.

Ställningstagande

Utbildning och kompetens är nyckelord för att arbetstagare skall orka stanna inom vården och omsorgen. Moderaterna har föreslagit att ett system införs för sparande till kompetensutveckling. Systemet skall vara individuellt och frivilligt. Systemet skall bygga på en möjlighet för fysiska personer att med skattemässig verkan göra insättningar på individuella kompetenskonton. Medlen skall kunna användas till sådan kompetensutveckling som den enskilde själv bestämmer. Vi anser att kompetenskonton för arbetstagare är en bättre väg att gå för att öka kompetensen inom äldreomsorgen än stimulansbidrag.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

33. Vård av demenssjuka (punkt 24)

av Elina Linna (v), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So408 yrkande 9 och avstyrker motionerna 2002/03:So246 och 2002/03:460 yrkande 7.

Ställningstagande

För att säkra kvaliteten av vården av demenssjuka krävs det att samhället kan säkerställa att det finns tillräckligt med personal och att personalen har rätt kompetens. Vi anser att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att utreda och ge förslag till riktlinjer för bemanning och kompetenskrav inom demenssjukvården.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

34. Rättsskydd för dementa (punkt 25)

av Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Carl-Axel Johansson (m), Kenneth Johansson (c), Anne Marie Brodén (m) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So10 yrkande 7, 2002/03:So258, 2002/03:So296 yrkande 14 och avstyrker motionerna 2002/03:So12 yrkande 2 och 2002/03:So408 yrkande 8.

Ställningstagande

Ett par instanser, som företräder äldreomsorgens brukare, Demensförbundet och Anhörigrådet i Sverige, betonar att de anhörigas situation i vården behöver lyftas fram mer. Dessa instanser framhåller också att frågan om ställföret-rådarskap inom äldreomsorgen inte är löst. De anhöriga får inte tala för sina närmaste. Enligt Anhörigrådet tvingas också de anhöriga ofta in i vårdrollen på känslomässiga grunder, utan möjligheter till egna val.

Vi har sedan länge efterlyst resultatet av den utredning som regeringen lovat tillsätta i syfte att se hur skyddet för personer med nedsatt förmåga till egna beslut och förmåga att förmedla sig kan stärkas. Det handlar i detta sammanhang inte om att försvåra för personalen, utan om att rätten till integritet och rättssäkerhet måste kunna garanteras även för dem som inte är kommunicerbara. Regeringen bör skyndsamt bereda frågan.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

35. Rättsskydd för dementa (punkt 25)

av Elina Linna (v), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So12 yrkande 2 och 2002/03:So408 yrkande 8 och avstyrker motionerna 2002/03:So10 yrkande 7, 2002/03:So258 och 2002/03:So296 yrkande 14.

Ställningstagande

Regeringen har tillsatt en grupp med uppdrag att se över de demenssjukas situation. Vi ser med stort intresse fram emot gruppens slutsatser och förslag. Regeringen bör skyndsamt bereda dessa frågor och återkomma till riksdagen med förslag för att säkra demenssjukas rättssäkerhet och trygghet.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

36. Viss hemtjänst utan biståndsprövning (punkt 26)

av Kerstin Heinemann (fp) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So18 yrkande 11 och 2002/03:So358 yrkande 7 och avstyrker motionerna 2002/03:So390 och 2002/03:So444 yrkande 6.

Ställningstagande

Vi anser att försök bör genomföras under i första hand tre år med en utvidgad hemtjänst för alla som är 80 år eller äldre. Dessa äldre bör få rätt till 4 timmars hemtjänst i månaden utan biståndsprövning till ett pris som motsvarar cirka en tredjedel av kostnaden (omkring 75 kr). Regeringen bör överlägga med Svenska Kommunförbundet om formerna för ett sådant försök. Bland annat kan det behöva undersökas om en viss lagändring först behöver göras för att inte försöket skall hindras av en tolkning som förekommit av den s.k. likställighetsprincipen i kommunallagen.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

37. Viss hemtjänst utan biståndsprövning (punkt 26)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So444 yrkande 6 och avstyrker motionerna 2002/03:So18 yrkande 11, 2002/03:So358 yrkande 7 och 2002/03:So390 .

Ställningstagande

Jag anser att ett system med hemservicecheckar för pensionärshushåll bör införas. Systemet med hemservicecheckar skall omfatta alla pensionärshushåll, såväl förtids- som folkpensionärer, och skall gälla för alla normalt förekommande tjänster i hemmet. Det som redan förekommer inom den behovsprövade hemtjänsten skall inte ingå i detta system.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

38. Avdragsrätt för hushållsnära tjänster (punkt 27)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So19 yrkande 13, 2002/03:So316 yrkande 3 och 2002/03:So460 yrkande 11.

Ställningstagande

Vi har tidigare presenterat förslag om skattelättnader för hushållsnära tjänster. Vi anser att en skattelättnad skall utgå som halverar det vita priset för tjänster utförda i hemmet. Skattereduktion på 50 % för hushållsnära tjänster utförda i

det egna hemmet bör utgå med upp till 25 000 kr per år och hushåll. Reformen skulle ge alla äldre större möjligheter att få den omsorg de behöver. Lägre kostnader för hushållsnära tjänster skapar möjlighet för äldre att få flexibel hjälp eftersom det är de äldre själva som väljer hushållstjänst.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

39. Maxtaxan inom äldreomsorgen (punkt 28)

av Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Carl-Axel Johansson (m), Kenneth Johansson (c), Anne Marie Brodén (m) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So19 yrkande 15, 2002/03:So444 yrkande 4 och 2002/03:So460 yrkande 4 och avstyrker motionerna 2002/03:So233 och 2002/03:So301.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen skyndsamt skall följa upp och analysera konsekvenserna av avgiftsreformen inom äldre- och handikappomsorgen. Regeringen bör återkomma med förslag till nödvändiga förändringar.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

40. Bostadstillägg till pensionärer (punkt 29)

av Kerstin Heinemann (fp) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So18 yrkande 10.

Ställningstagande

Vi anser att det bör sättas en tydlig gräns för hur länge bostadstillägg till pensionärer (BTP) skall kunna lämnas för icke frivilligt boende i tvåbäddsrum. Det skulle ge en tydlig signal till de kommuner som ännu har frågan om eget rum olöst. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till erforderlig ändring av BTP-reglerna.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

41. Fallolyckor m.m. (punkt 30)

av Kerstin Heinemann (fp) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So358 yrkande 11 och avslår motionerna 2002/03:So356, 2002/03:So444 yrkande 5 och 2002/03:So481.

Ställningstagande

Vi anser att fallolyckor inom äldreården bör utredas. Vidare bör en förstärkning av de förebyggande åtgärderna eftersträvas i det utvecklings- och tillsynsarbete som bedrivs inom äldreomsorgen av Socialstyrelsen.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

42. Fallolyckor m.m. (punkt 30)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So444 yrkande 5 och avslår motionerna 2002/03:So356, 2002/03:So358 yrkande 11 och 2002/03:So481.

Ställningstagande

Det är av yttersta vikt att såväl landsting som kommuner och statliga myndigheter m.fl. uppmärksammar de äldres behov av friskvård och förmedlar kunskap om friskvård, hälsa, trafik och olycksförebyggande åtgärder. Vidare anser jag att regeringen bör ta fram ett program för att förebygga ohälsa och olycksfall hos de äldre.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

43. Kostfrågor inom äldreomsorgen (punkt 31)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Carl-Axel Johansson (m), Kenneth Johansson (c), Anne Marie Brodén (m) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So19 yrkande 8 och bifaller delvis motion 2002/03:Ub293 yrkandena 1 och 2 samt avslår motion 2002/03:So408 yrkande 6.

Ställningstagande

Orsaken till undernäring hos äldre är många gånger att det saknas kunskap hos personalen inom äldreomsorgen. Äldre behöver mat med en mycket hög näringsstäthet som samtidigt är energi- och proteinrik. Genom att helt enkelt väga, mäta och sedan ställa några enkla frågor om matvanor kan man förhindra att äldre i onödan drabbas av sjukdomar och i värsta fall för tidig död. Det är viktigt att personalen runt de äldre får en ökad kunskap i dessa frågor.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

44. Kostfrågor inom äldreomsorgen (punkt 31)

av Elina Linna (v), Kerstin-Maria Stalin (mp) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So408 yrkande 6 och avslår motionerna 2002/03:So19 yrkande 8 och 2002/03:Ub293 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Vi vill peka på det orimliga i att maten inom äldreomsorgen behandlas som en separerad del från omsorgen. Det ställs stora krav på alla berörda för att de äldre skall kunna få en fullvärdig kost. Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att ta fram ett förslag till handlingsplan och riktlinjer för måltidshanteringen inom äldreomsorgen.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

45. Anhörigstöd (punkt 32)

av Kerstin Heinemann (fp), Kenneth Johansson (c) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So18 yrkande 7, 2002/03:So260 yrkande 3 och 2002/03:470 yrkande 3 och avslår motionerna 2002/03:So19 yrkande 12, 2002/03:So20 yrkandena 1 och 2, 2002/03:So408

yrkande 12, 2002/03:So470 yrkande 3, 2002/03:So477 yrkandena 1, 2 och 5 samt 2002/03:So508 yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Stödet till anhöriga måste förbättras. En anhörigpeng skulle ge de anhöriga hjälpgivarna stor valfrihet att själva avgöra vilken form av stöd de behöver. Vi anser att regeringen bör ta initiativ till överläggningar med Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet för att diskutera reformförslag, bl.a. fortsatt utbyggnad av avlastnings- och växelvård, förbättringar i kommunernas regler för hemvårdsbidrag samt ökade möjligheter att anställa närstående.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

46. Anhörigstöd (punkt 32)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So19 yrkande 12 och avslår motionerna 2002/03:So18 yrkande 7, 2002/03:So20 yrkandena 1 och 2, 2002/03:So260 yrkande 3, 2002/03:So408 yrkande 12, 2002/03:So470 yrkande 3, 2002/03:So477 yrkandena 1, 2 och 5 samt 2002/03:So508 yrkandena 1–4.

Ställningstagande

De kommunala insatserna utgör en sjunkande andel av den totala omsorgen för äldre. I stället finns en omfattande insats av anhörigomsorg både i och utanför det egna hushållet. Denna omsorg handlar främst om anhörigvård, oftast av en maka men även av döttrar och söner. Också insatser från en vidare närståendekrets kan vara väsentliga. Vi anser därför att andra aktörer än det offentliga måste uppmärksammas i utformningen av den framtida äldreomsorgen jämfört med i dag.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

47. Anhörigstöd (punkt 32)

av Chatrine Pålsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So20 yrkandena 1 och 2 samt 2002/03:So508 yrkandena 1–4 och avslår motionerna 2002/03:

So18 yrkande 7, 2002/03:So19 yrkande 12, 2002/03:So260 yrkande 3, 2002/03:So408 yrkande 12, 2002/03:So470 yrkande 3 och 2002/03:So477 yrkandena 1, 2 och 5.

Ställningstagande

Under senare år har anhörigvårdarnas situation äntligen börjat uppmärksammas. Stimulansbidragen fyllde en viktig funktion. Från anhörigorganisationer och kommuner som engagerat sig i anhörigvården kommer nu signaler om att en stor del av arbetet som kommit i gång sannolikt kommer att upphöra om det inte blir någon förlängning av stimulansbidragen. Kristdemokraterna hade i sitt budgetalternativ avsatt 80 miljoner kronor för en förlängning. Jag anser att anhörigvårdarna har rätt till olika former av stöd, information och handledning.

Kunskap om anhörigvårdarnas situation bör bli en viktig del i utbildningar inom vården och den sociala sektorn. Det behövs också forskning kring anhörigvårdarnas hälsotillstånd. Jag anser vidare att ett nationellt resurscentrum för anhörigstöd bör inrättas.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

48. Anhörigstöd (punkt 32)

av Elina Linna (v) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So408 yrkande 12 och avslår motionerna 2002/03:So18 yrkande 7, 2002/03:So19 yrkande 12, 2002/03:So20 yrkandena 1 och 2, 2002/03:So260 yrkande 3, 2002/03:So470 yrkande 3, 2002/03:So477 yrkandena 1, 2 och 5 samt 2002/03:So508 yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Det är positivt med den utveckling som skett med ett ökat stöd till anhöriga, men det finns alltid en risk med projekt vars medel är avgränsade. Vi anser därför att det bör övervägas om anhörigstödet kan permanentas och riktas efter avslutad period 2004. Samtidigt bör det säkerställas att anhörigvården skall utföras utifrån att den enskilde så önskar och inte för att samhället skall göra besparingar i den generella välfärden.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

49. Hemsjukvård (punkt 34)

av Kerstin Heinemann (fp) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So260 yrkande 2 och 2002/03:So470 yrkande 2.

Ställningstagande

En viktig del av sjukvården är en bra uppföljning och kvalitetskontroll av den vård och omsorg som ges. Det gäller också närståendevården. Vi anser det angeläget att Socialstyrelsen ägnar stor uppmärksamhet åt metodutveckling av hur en sådan uppföljning inom området sjukvård i hemmet kan ske med beaktande av de berörda personernas integritet.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

50. Ändring av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen (punkt 35)

av Chatrine Pålsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 35 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So20 yrkande 3 och 2002/03:So508 yrkande 8.

Ställningstagande

Anhörigstödet är så viktigt att det bör bli en särskilt reglerad skyldighet för socialnämnden att ge ett sådant stöd. Regeringen bör påskynda arbetet med att analysera de ekonomiska konsekvenserna av den ändring i socialtjänstlagen som riksdagen begärt.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

51. Bidrag till anhörigorganisationer (punkt 36)

av Kerstin Heinemann (fp), Kenneth Johansson (c) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 36 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So18 yrkande 8.

Ställningstagande

Vi anser att Anhörigrådet och Demensförbundet snarast bör klassificeras som handikapporganisationer och få bidrag som sådana.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

52. Tandvård (punkt 37)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 37 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So19 yrkande 16.

Ställningstagande

Vi anser att regeringens satsningar på en förbättrad tandvårdsförsäkring är otillräckliga. Vi föreslår ett förbättrat högkostnadsskydd som omfattar alla.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

53. Vård i livets slutskede (punkt 38)

av Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Carl-Axel Johansson (m), Kenneth Johansson (c), Anne Marie Brodén (m) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 38 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So19 yrkande 19.

Ställningstagande

Kommittén om vård i livets slutskede har lämnat sitt slutbetänkande SOU 2001:6 Döden angår oss alla – Värdig vård i livets slutskede. Regeringen har inte tagit ställning till den fortsatta behandlingen av kommitténs förslag. Vi anser att en god vård i livets slutskede är en viktig del i en värdig vård. Därför bör regeringen återkomma med förslag till hur vården i livets slutskede kan förbättras.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Socialstyrelsens normerande roll (punkt 11)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Vi delar Riksdagens revisorers bedömning att Socialstyrelsen gjort en alltför snäv tolkning av sitt redan snäva normeringsmandat. Vi vill dock ha en oberoende tillsynsmyndighet, vartill vi återkommer i vår reservation nr 23.

2. Förstärkt tillsyn (punkt 17)

av Kerstin Heinemann (fp) och Marita Aronson (fp).

Vi delar majoritetens och Riksdagens revisorers uppfattning att tillsynen bör stärkas och att Socialstyrelsen inom ramen för den nationella tillsynen bör utveckla gemensamma indikatorer över några viktiga kvalitetsaspekter samt inriktningen av äldreomsorgens insatser. Vi anser också att regeringen bör hålla riksdagen underrättad om resultatet.

Vi förordar emellertid en organisation där tillsynen koncentreras till Socialstyrelsen och dess regionala enheter. Vi förbehåller oss rätten att återkomma i denna fråga.

3. Avdragsrätt för hushållsnära tjänster (punkt 27)

av Chatrine Pålsson (kd), Kerstin Heinemann (fp), Kenneth Johansson (c) och Marita Aronson (fp).

Vi vill erinra om att Moderaterna, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna och Centerpartiet tidigare lagt fram förslag om avdragsrätt för hushållsnära tjänster. Lägre kostnader för hushållsnära tjänster skapar möjlighet för äldre att få flexibel hjälp eftersom det är de äldre själva som väljer hushållstjänst.

4. Anhörigstöd m.m. (punkterna 32 och 33)

av Kenneth Johansson (c).

Genom det statsbidrag som givits för att bygga upp stödet till anhöriga under tre år har anhörigas värdefulla insatser kommit fram i ljuset. Centerpartiet har även medverkat till att stärka stödet till anhöriga genom den nationella handlingsplanen för utvecklingen av hälso- och sjukvården. Ytterligare insatser behövs dock. Planering och vårdstrategier hos kommuner, landsting och

Socialstyrelsen inbegriper sällan anhörigvården och dess villkor. Jag anser att hänsyn måste tas till anhörigas insatser och arbetssituation redan tidigt vid planering av sjukvård och äldreomsorg. Vidare behöver ersättningen till anhöriga öka och anhöriganställningar underlättas. Olika former av avlastning behöver byggas ut. Då detta i huvudsak är ett kommunalt ansvar avstår jag dock från att reservera mig.

5. Bidrag till anhörigorganisationer (punkt 36)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Carl-Axel Johansson (m) och Anne Marie Brodén (m).

Vi vill erinra om att vi i motion 2002/03:So22 har tagit upp frågan om statsbidraget till handikapporganisationerna. Motionen kommer att behandlas tillsammans med regeringens skrivelse 2002/03:25 om uppföljningen av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken.

6. Tandvård (punkt 37)

av Kerstin Heinemann (fp) och Marita Aronson (fp).

Folkpartiet liberalerna har redovisat sin syn på tandvården i motion 2002/03:So430. Vi återkommer i frågan vid utskottets behandling av tandvårdsfrågorna.

7. Tandvård (punkt 37)

av Chatrine Pålsson (kd).

Jag anser att ett gemensamt högkostnadsskydd bör införas för tandvård och sjukvård. Kristdemokraterna har redovisat sin syn på tandvården i motion 2002/03:So509. Jag återkommer i frågan vid utskottets behandling av tandvårdsfrågorna.

8. Tandvård (punkt 37)

av Kenneth Johansson (c).

Centerpartiet har redovisat sin syn på tandvården i motion 2002/03:So443. Jag återkommer i frågan vid utskottets behandling av tandvårdsfrågorna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Riksdagens revisorers förslag 2002/03:RR4 Nationella mål i kommunernas äldreomsorg

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.2.1 om ett åtgärdsprogram för det rättsliga åtagandet för de äldre.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.2.2 om att analysera resursanvändningen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.2.3 om att visa återhållsamhet med specialdestinerade statsbidrag.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.2.4 om att stärka Socialstyrelsens normerande roll.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad revisorerna anfört i avsnitt 4.2.5 om att stärka tillsynen.

Motioner väckta med anledning av förslaget

2002/03:So10 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om brister inom äldreomsorgen.
2. Riksdagen beslutar att socialtjänstlagen utformas så att rätten att flytta till annan kommun garanteras.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att reformer för valfrihet, alternativ och kvalitet införs i äldreomsorgen.
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i socialtjänstlagen innebärande ökad valfrihet genom en nationellt samordnad äldreomsorg.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en förstärkt oberoende tillsyn på äldreomsorgsområdet.
6. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om äldreomsorgens framtida finansiering i enlighet med vad som anförs i motionen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ställföreträdarfrågan.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kommunalt domstolstrots.

2002/03:So11 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om anpassad utbildning för biståndsbedömare.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en prioriteringsutredning.

2002/03:So12 av Ingrid Burman m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör överväga ett stopp för fortsatt konkurrensut-sättning av äldreomsorgen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det rättsliga åtagandet avseende demenssjuka.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör ge Socialstyrelsen i uppdrag att utforma mi-nimikrav för kvaliteten i samt nationella kvalitetskriterier för äldreomsor-gen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett förtydligat normerande uppdrag till Socialstyrelsen vad gäl-ler klass- och könsperspektiv och etniskt perspektiv i äldreomsorgen.

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2002/03:30 Uppföljning av den Nationella handlings-planen för äldrepolitiken.

Motioner väckta med anledning av skrivelsen

2002/03:So18 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om äldreårdens beroende av att skatter och socialförsäkringssy-stem gör det lönande att arbeta.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om äldreårdens personalförsörjning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att utvecklings- och kvalitetsarbete inom äldreomsorgen även skall inriktas på kunskaper i finska och andra minoritets- och invandrar-språk.
4. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om ändrad orga-nisation av den statliga tillsynen av äldreården, med den inriktning som anges i motionen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om användningen av framtida statliga stimulansbidrag för omsorgs-garantier, äldreombudsmän och äldreårdscentrum.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om samverkansavtal för läkarmedverkan i äldrevården.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om det fortsatta stödet till äldres anhöriga.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om bidrag till Anhörigrådet och Demensförbundet såsom handikapporganisationer.
9. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till ändring av socialtjänstlagen så att valfrihetsprincipen skrivs in i denna lag såvitt avser hemtjänst och särskilt boende för äldre.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att bostadstillägg för pensionärer (BTP) efter den 1 juli 2005 inte skall kunna utbetalas för icke frivilligt boende i tvåbäddsrums i särskilda boendeformer för äldre.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om nationellt försök med viss icke behovsprövad hemtjänst för personer som är 80 år och äldre.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om skärpt lagstiftning mot diskriminering av äldre vid prioriteringar inom vård och omsorg.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om felanvändning av läkemedel i vården av äldre.

2002/03:So19 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utvärdering av ädelreformen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förbättra läkarstödet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad valfrihet för äldre.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ny, oberoende tillsynsmyndighet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om äldres inflytande över vården och omsorgen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en verklig vårdgaranti införs.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka primärvården.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kostens betydelse för hälsa och välbefinnande.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hur personalförsörjningen av vården och omsorgen kan förbättras.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kompetenskonto för anställda inom vården och omsorgen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett institut för medicin och hälsa inrättas.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om anhörigas och närståendes situation.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en skattereduktion för hemnära tjänster.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av uppsökande verksamhet.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att skyndsamt följa upp effekterna av avgiftsreformen inom äldre- och handikappomsorgen.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett förbättrat behovsstyrt högkostnadsskydd inom tandvården införs.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av att lösa äldreomsorgens finansiering på sikt.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen återkommer med förslag på hur vården i livets slutskede kan förbättras.

2002/03:So20 av Inger Davidson och Rosita Runegrund (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om anhörigvårdarnas situation.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett särskilt bidrag för anhörigstöd.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring i socialtjänstlagen när det gäller kommunernas ansvar för anhörigvården.

Motioner väckta under allmänna motionstiden 2002

2002/03:So202 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av en statlig äldrepeng, som ger alla äldre rätt att välja äldreboende.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om etableringsfrihet för äldreboenden.

2002/03:So233 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att utvärdera maxtaxa för äldre även ur ett jämställdhetsperspektiv.

2002/03:So239 av Inger René och Anita Sidén (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om avsaknad av valfrihet och om brister i äldreomsorgen.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i socialtjänstlagen innebärande en ökad valfrihet genom en nationellt samordnad äldrepenning.
3. Riksdagen beslutar att socialtjänstlagen utformas så att rätten att flytta till annan kommun garanteras.

2002/03:So246 av Sven Brus (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om diskriminering av de demenssjuka inom vården.

2002/03:So258 av Birgitta Carlsson och Jörgen Johansson (c):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram lagförslag till förbättring av rättskydd för dementa eller psykiskt handikappade personer som inte kan föra sin egen talan när dessa utsatts för någon form av rättsövergrepp.

2002/03:So260 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om metodutveckling för sjukvård i hemmet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om överläggningar med Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet om anhörigvårdare.

2002/03:So266 av Sven Brus (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av fler vårdplatser inom kommunernas särskilda boendeformer för äldre.

2002/03:So273 av Kerstin Lundgren (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en framtidsinriktad kartläggning av hur äldre människor lever samt hur systemen möjliggör aktivt åldrande och självbestämmande.

2002/03:So296 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad rättssäkerhet för demenssjuka.

2002/03:So301 av Birgitta Carlsson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att omgående ändra maxtaxan för äldre så att den ger alla pensionärer rättvisa villkor.

2002/03:So303 av Rosita Runegrund (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om instiftande av en demensombudsman.

2002/03:So310 av Lars-Ivar Ericson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa trygghetsboende för våra äldre.

2002/03:So316 av Anna Lilliehöök (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en statlig äldrepeng bör införas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som mening vad i motionen anförs om valfrihet för hemtjänst och avdragsrätt för hushållstjänster.

2002/03:So356 av Lennart Axelsson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om bildandet av en äldreskyddsdelegation.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att benskörhetsproblematiken bör vara en viktig del i delegationens uppgifter.

2002/03:So358 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om nationellt försök med viss icke-behovsprövad hemtjänst för personer som är 80 år och äldre.
8. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till ändring av socialtjänstlagen som innebär att valfrihetsprincipen skrivs in i denna lag såvitt avser hemtjänst och särskilt boende för äldre.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om skärpt lagstiftning mot diskriminering av äldre vid prioriteringar inom vård och omsorg.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om förebyggande av fallolyckor bland äldre.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen vad som i motionen anförs om personalrekrytering till äldrevården och underlättande av övergång från andra yrken till vårdsektorn.

2002/03:So390 av Inger Lundberg m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att information om projektet Seniorservice 80-plus beaktas i den pågående utredningen Senior 2005.

2002/03:So404 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheterna för ett stopp för konkurrensutsättning och privatisering av äldreomsorgen.

2002/03:So408 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av nationella data om brukartillfredsställelse.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kartläggning av personaltätheten inom äldreomsorgen på nationell nivå.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en uppföljning av de äldres rätt till ett aktivt liv enligt socialtjänstlagen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om minimikrav och kvalitetsindikatorer för äldreomsorgen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konsekvenser för äldre vid införandet av teknik och andra samhällsförändringar.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om handlingsplan för måltider inom äldreomsorgen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rättssäkerheten för dementa.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om riktlinjer för bemanning och kompetens i vården av de demenssjuka.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppföljning av minoritetsspråkens ställning i äldreomsorgen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om anmälningskyldighet.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om anhörigstöd.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett förbud mot konkurrensutsättning och utförsäljning av verksamheter inom äldreomsorgen till vinstdrivande företag.

2002/03:So444 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förstärka målen för äldrepolitiken till ett mer individbaserat förhållningssätt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utveckla former för ökad delaktighet för de äldre.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att snarast utvärdera konsekvenserna av den nu införda maxtaxereformen.
5. Riksdagen begär att regeringen tar fram ett program för att förebygga ohälsa och olycksfall hos de äldre.
6. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ett system med hemservicecheckar i enlighet med vad som anförs i motionen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förslag på hur volontärer kan bli verksamma inom skola, vård och omsorg.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om anpassning av äldreomsorgen för människor med utländsk bakgrund.
10. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ett åtgärdsprogram för att långsiktigt säkra personalförsörjningen inom äldreomsorg och omsorg.

2002/03:So460 av Charline Pålsson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en medveten strategi för att möta det demografiskt förändrade samhällets nya behov.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att genom aktiva åtgärder och attitydpåverkan stärka de äldres delaktighet och inflytande i samhället.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillämpningen av maxtaxan i äldreomsorgen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om beaktande av den psykosociala aspekten i äldreomsorgen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av specialiserad demensvård och kvalificerade demensutredningar.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en trygghetsgaranti.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av nya former för service till äldre.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att beakta de äldre invandrarnas speciella förhållanden i äldreomsorgen.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stimulera nya former för äldreboenden.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka den enskildes möjligheter att välja utförare av vård, omsorg och service.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att beakta de äldres speciella behov av närhet till samhällets service.

2002/03:So470 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om metodutveckling för sjukvård i hemmet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om överläggningar med Kommunförbundet och Landstingsförbundet.

2002/03:So477 av Lena Ek och Jan Andersson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hänsyn till anhörigas insatser och arbetssituation i planering av sjukvård och äldreomsorg.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nationell plan för fortsatt utbyggnad av avlösning och växelvård.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättringar i reglerna för hemvårdsbidrag.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade möjligheter att anställa närstående.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förbättrad utbildning av kontaktpersoner för anhörigvårdare och patienter.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökat antal timmar för gratis ledighet för vårdaren.

2002/03:So481 av Lennart Klockare (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om bildandet av en äldreskyddsdelegation.

2002/03:So501 av Nikos Papadopoulos och Paavo Vallius (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kommunal äldreomsorg för personer med utländsk härkomst.

2002/03:So505 av Anita Johansson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om äldre homo- och bisexuellas särskilda behov i äldreomsorgen.

2002/03:So508 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av hälsoekonomiska studier och forskning omkring anhängvårdarens hälsotillstånd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av forskning kring anhängvården.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nationellt resurscenter för anhängstöd.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att behovet av att verka för att kunskap om anhängvårdarens situation blir en viktig del i alla utbildningar inom vården och den sociala sektorn.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om anhänganställning.
8. Riksdagen beslutar om ändring av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen enligt följande: Socialnämnden skall genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående som är långvarigt sjuka eller äldre eller som har funktionshinder.

2002/03:So509 av Alf Svensson m.fl. (kd):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en värdighetsgaranti.

2002/03:Ub293 av Inger René (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att personalen inom äldreomsorgen får kompetensutveckling i näringslära och kosthållning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det i utbildningarna av personalen inom äldreomsorgen ges adekvata kunskaper i näringslära och kosthållning.